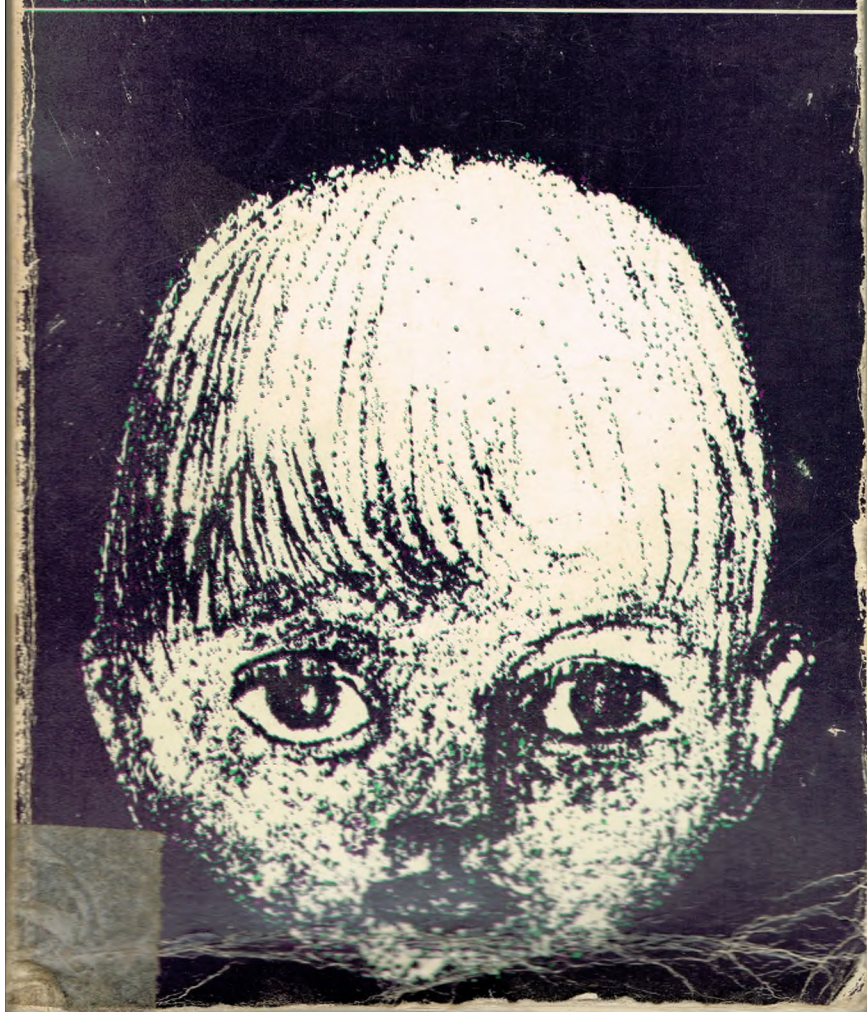

Berd Benneche

UNIVERSITETSFORLAGET

RETTSSIKKERHETEN I BARNEVERNEN

Gerd Benneche

RETTS-
SIKKERHETEN
I BARNEVERNET

UNIVERSITETSFORLAGET

© Norges almenvitenskapelige forskningsråd 1967
Gruppe: B. 001 — 14. T.

Omslag: Elmer Rodin

Tidligere utgitt i serien,
Skrifter fra
INSTITUTT FOR KRIMINOLOGI OG STRAFFERETT
Universitetet i Oslo

Rune L. Hansen

Trykk: Askim Boktrykkeri 1967

Innhold

<i>Takkens ord</i>	8
<i>Forord av Johs. Andenæs</i>	9
1. <i>Innledning</i>	11
2. <i>Materialet</i>	16
3. <i>Kasustikk</i> Ankesaker	18 18
4. <i>Barnevernsnemnda</i> Medlemmene Inhabilitet Dommerens habilitet Nemndenes kjennskap til loven Nemndenes enstemmighet Stedlig kompetanse	81 81 84 86 87 91 92
5. <i>Dommeren i barnevernet</i> Dommerens plass i systemet Teori og praksis Bvl. § 5 i relasjon til anke Dommerfullmektigens kompetanse Lov om sosial omsorg	93 93 96 105 106 106
6. <i>Barnevernsnemndenes forebyggende virksomhet</i>	108

Virksomheten i tall	110
Lovens finansieringssystem	119
Nemndsmaterialet	120
Ankesakene	123
7. <i>Nemndas saksbehandling</i>	126
Funksjonsfordelingen	126
Undersøkelsen	131
Bevismiddelbarhet	135
Partsstillingen	144
Innkallingsfrister	158
Hvilke vedtak skal fattes i møte?	160
Juridisk rådgiver	162
Fri sakførsel	164
Prosessuell handleevne	165
Protokollasjon	165
8. <i>Vedtaket begrunnelse</i>	168
Kunngjøring av vedtaket	178
9. <i>Samtykke fra foreldre</i>	180
Forutsetningene for samtykke	182
Virkingen av samtykke	185
Samtykkets innhold	187
10. <i>Fullbyrdelse av vedtaket</i>	188
11. <i>Ankebehandlingen</i>	190
Ankeinstansene	191
Antall avgjorte ankesaker	198
Tiden for ankebehandlingen	201
Saksbehandlingen i ankeinstansene	202
Instansenes innbyrdes kompetanse	204
Ankefrister	205
Ankeinstansenes vurderingsgrunnlag	206
Ankeinstansen som formens vokter	210
Ny forvaltningslov	221

Konstitusjonell kontroll av ankeinstansen	223
Kontroll ved Stortingets ombudsmann	223
12. <i>Andre kontrollmuligheter</i>	225
Det administrative tilsyn	225
Fylkesmannens tilsynsvirksomhet	225
Departementets tilsynsvirksomhet	227
Offentlighetens kontroll	227
Domstolskontroll	229
13. <i>Noen sentrale fortolkningsspørsmål</i>	231
Retten til å meddele advarsel	234
Støtte til opphold utenfor hjemmet	236
Betinget omsorg	238
Vernetiltak for ufødte og spebarn	239
Endring i anbringelsen	240
Barnevernslovens § 20, foreldremyndigheten	243
Barnevernslovens § 37 — flytting av privat anbrakte fosterbarn	253
Bestemmelser som gir adgang til fritt skjønn	259
14. <i>Grenseoppgang</i>	262
Spesial- og verneskolene	262
Forholdet til domstolene	268
15. <i>Konklusjoner</i>	269
Kan nemndssystemet by bedre rettssikkerhet?	275
Bør barnevernsnemnda likne en domstol?	279
Både nemnd og domstolsbehandling	280
<i>Litteraturliste</i>	292
<i>Indeks</i>	294

Takkens ord

Tanken på å skaffe mulighet for å utdype noen av de problemer jeg som journalist har møtt, har lenge spøkt i bakgrunnen. Men den ville neppe ha blitt realisert uten professor Nils Christies initiativ og vedvarende stimulans, og uten verdifull hjelp og støtte av professorene Johs. Andenæs og Anders Bratholm. Vit. ass. Helge Kvamme har gjennomgått manuskriptet og har gjort mange forbedringer, uten å stå til ansvar for noen av svakhetene. Dr. philos. Yngvar Løchen har vært meg til stor støtte under utarbeidelsen av boka.

Jeg er dem alle stor takk skyldig.

Undersøkelsen har bare vært mulig ved imøtekommenhet fra Sosialdepartementets side. Den har reist mange vanskelige spørsmål for barnevernets sentraladministrasjon, og det er i dyp respekt for oppriktig objektivitet jeg retter min takk til ekspedisjonssjef K. J. Øksnes.

Jeg står også i gjeld til andre som her er unevnt, bl. a. til de barnevernsnemnder som tok imot meg, og til de mange som i årenes løp har vist meg den tillit å legge sine problemer åpne for meg.

Pengene til undersøkelsen er skaffet til veie ved bidrag fra Norges almenvitenskapelige forskningsråd, Anders Jahres fond til vitenskapens fremme, høyesterettsadvokat Hellig Valen og hustru Doro, født Andvigs legat, og ved at min arbeidsgiver, A/S Dagbladet, betalte meg lønn i endel av min permisjonstid.

Gerd Benneche

Forord

Denne undersøkelsen behandler et viktig skjæringsområde mellom juridiske og sosialpolitiske synspunkter.

Barnevernsnemndene er tillagt myndighet til å gripe dypt inn i medmenneskers liv. Hvis de finner det nødvendig, kan de beslutte å ta et barn fra foreldrene og anbringe det i en fosterheim, barneheim, spesialskole eller verne-skole. Det kan gjelde småbarn som foreldrene ikke greier å ta seg av på forsvarlig måte, eller det kan være eldre barn som gjør seg skyldig i kriminalitet eller andre former for sosial utglidning.

Samtidig er mange av de formelle regler som i en retts-sak betraktes som nødvendige garantier for en betryggende avgjørelse, ikke gjennomført i barnevernet. Man har ønsket å gi behandlingen minst mulig av domstolspreg, og har regnet med at formelle garantier er mindre påkrevd fordi det ikke er spørsmål om å felle en dom over foreldre eller barn, men om å finne den løsning som er den beste for barnet.

Hvordan fungerer så dette systemet i praksis? Er virkeligheten i overensstemmelse med det lovgiverne har tenkt seg? Er de rettsikkerhetsgarantier som loven inneholder i seg selv tilfredsstillende, og i hvilken grad blir de overholdt i praksis? Dette er de sentrale spørsmål forfatteren har stillet seg. For å svare på dem, har det vært nødvendig å kartlegge praksis. Forfatteren har gjennomgått protokollene for et år i et utvalg barnevernsnemnder, og dessuten samtlige ankesaker avgjort av departementet fra lovens ikrafttreden til utgangen av april 1965. Dette skriftlige

materiale er supplert ved samtaler med nemndsmedlemmer, barnevernsfunksjonærer og andre som har med barnevernet å gjøre.

Den praksis som på denne måte er kartlagt, blir analysert mot bakgrunn av de krav som forfatteren mener bør stilles til en betryggende saksbehandling. På dette grunnlag blir en rekke forslag til endringer presentert. Men den endelige konklusjon blir at hvis man skal gjennomføre de ønskelige rettssikkerhetsgarantier i nemndsbehandlingen, vil dette skade nemndenes virksomhet i andre retninger. Problemet bør derfor heller løses ved at tvangsmyndigheten overføres til domstolene, slik at barnevernsnemndene kan konsentrere seg om sin rent sosiale oppgave.

Arbeidet har ikke tatt sikte på noen totalvurdering av barnevernsnemndenes virksomhet. Rettssikkerhetsproblemet er bare én side av barnevernet, og sikkert ikke den viktigste. Men det er, som forfatteren sier, en side ved barnevernet som ikke bør ligge i mørket. Det er betydningsfullt at hun ved sin undersøkelse har satt søkelyset på den. Man kan være enig eller uenig i de konklusjoner som er trukket. Sikkert er det at forfatteren gjennom sin kartlegging og kritiske analyse av praksis har lagt et uunnværlig grunnlag for enhver fremtidig drøftelse av disse spørsmål.

Johns. Andenæs

1 Innledning

Denne undersøkelse tar sikte på å kaste lys over to spørsmål:

I hvilken grad byr lovverket tilfredsstillende rettssikkerhetsgarantier for det klientell barnevernet skal ta seg av?

I hvilken grad er lovverkets garantier virksomme i praksis?

Begge spørsmål vil bli gjennomgått og drøftet i forbindelse med de enkelte ledd i barnevernsprosessen. Det kan imidlertid være formålstjenlig å presisere noen generelle betraktninger og forutsetninger som bakgrunn for den detaljerte gjennomgåelse av problemene.

I sin bok «Barnevernsloven» slår Knut Sveri fast at inngrep overfor barn er inngrep fra statens side overfor den enkelte borger, et utgangspunkt en må holde fast ved likegyldig om begrunnelsen for inngrepene skifter med ulike pedagogiske og sosiale strømninger. Det heter i boken:

«En er idag tilbøyelig til å se bort fra endog de mest elementære rettssikkerhetsregler fordi inngrepene begrunnes med at de «er til barnets beste», er «behandling» eller iverksatt «for å hjelpe.»¹⁾

Tradisjonelt har kravet til garantier mot overgrep særlig vært knyttet til frihetsberøvelse. Den svenske Barnavårdskommittén peker på at en rekke av de inngrep som er hjemlet i barnevernsloven kan være atskillig mer tyngende for den enkelte enn en kortvarig frihetsberøvelse, og bety et

¹⁾ K. Sveri: Barnevernsloven. Oslo 1957, s. IX.

langt mer dyptgående inngrep i hans livsførsel. Barnavårdkomitéen advarer mot å knytte rettssikkerhetsgarantiene utelukkende til inngrep i den legemlige, personlige frihet. Har man funnet det nødvendig å omgjerde denne med visse garantier, bør det overveies i hvilken grad dette vern bør gis en mer almen anvendelse. Et vern skal beskytte mot overgrep. Men barnavårdkomitéen presiserer at selv om et inngrep i seg selv er riktig, er det skjedd et overgrep *hvis den som berøres ikke har fått den adgang som rettsordenen gir ham til å legge fram sine standpunkt og forsvare dem.*²⁾

Høy grad av rettssikkerhet gir alene ingen garanti for et effektivt og formålstjenlig barnevern. På den annen side kan man vanskelig tenke seg at denne sosiale innsats kan nå sin målsetting uten å fylle rettsstatens vanlige krav. Barnevernsloven av 1953 hjemler en vid adgang til frihetsberøvelse og til andre inngrep i vesentlige rettsgoder. Det må derfor ses som et unntak i vår rettsorden at inngrep i disse goder ikke er domstolanliggende. Om man har flyttet domsmakten over til et folkevalgt organ innen den kommunale sosialforvaltning, har rettssikkerhetsprobleme sittet på lasset. Bernhard Getz var klar over at de befant seg der, da han med forslaget til vergerådsloven la opp det mønster de nordiske land kom til å følge for denne art samfunnsinngrep. Han avviste tanken om å konstituere det nye organ som en virkelig domstol; men han godtok heller ikke å overlate myndigheten til et alminnelig folkevalgt, kommunalt utvalg:

«Men paa den anden Side er den nuværende Ordning, hvorefter deslige Afgjørelser kan træffes aldeles formløst, ubetinget ligesaa forkastelig, som det er nær sagt enestaaende norsk at kaste selv i de vigtigste Sager alle i bestemte Former liggende Garantier overbord, saasnt en Afgjørelse er henlagt til en administrativ i stedet for en judiciel Myndighed.»³⁾

²⁾ Ny Barnavårdslag. Forslag avgivet av Barnavårdskommittén. Betänkande 2. (SOU 1956:61) Stockholm 1956, s. 130-31.

³⁾ Ot.prp. 6/1896. Bilag: Aktstykker vedk. Forslag til Lov om Behandling af forsømte Børn, s. 33.

Barnevernskomiteen⁴⁾ synes i sin behandlingsoptimisme og sterkt sosiale målsetting å ha hatt mindre sans for denne side av saken.

I mandatet for den svenske Barnavårdskommittén ble behovet for fullgode rettssikkerhetsgarantier ved frihetsberøvelse understreket.⁵⁾ Som nevnt foran advarte komitéen i sin innstilling mot å knytte behovet for garantier utelukkende til den administrative frihetsberøvelse. Det var enighet om at tiltak som *vesentlig* fremmer rettssikkerheten må gjennomføres selv om de til en viss grad tynger virksomheten. Komitéen polemiserer også mot den oppfatning som ofte kommer til orde, at rettssikkerhet og effektivitet er motstridende interesser. Med svekket tillit til forvaltningsorganet, dets utredninger og vedtak, følger vansker med å oppnå samarbeid med klientelet og dermed svekket effektivitet.

Barnavårdskommittén knyttet i en viss, begrenset grad behovet for sterkere rettssikkerhetsgarantier til den antakelse at praksis i svensk barnevern ikke viser påtakelige misforhold.⁶⁾ Dette er et prinsipielt annet utgangspunkt enn det som lå til grunn for forslagene om sterkere garantier i norsk psykisk helsevern. I komitéinnstillingen⁷⁾ er det uttrykkelig slått fast at nye lovregler på dette område er uavhengig av om det er påvist svikt i praksis. Det samme utgangspunkt bør danne grunnlaget for barnevernslovgivningen. Imidlertid vil det selvsagt styrke et krav om reformer hvis det kan påvises at praksis gir rom for tvil om hvorvidt lovens system byr tilstrekkelige rettssikkerhetsgarantier, og tillike tvil om hvorvidt det er god nok kontroll med at lovens garantier er virksomme i praksis.

Barnevernsloven bygger på en rekke forutsetninger som er kommet til uttrykk, dels i loven, dels i forarbeidene. Et

²⁾ Oppnevnt ved kgl. res. 7/11 1947. Innstilling avgitt i november 1951.

³⁾ Ny barnavårdslag, s. 98.

⁴⁾ L.c., s. 98.

⁵⁾ Innstilling fra komitéen til revisjon av sinnssykelovgivningen. Oslo 1955, n. 35

par av disse forutsetninger bør presiseres før den detaljerte gjennomgåelse av undersøkingsmaterialet.

Bvl. § 19 bestemmer at nemnda ikke skal anbringe et barn til oppfostring utenfor hjemmet med mindre forebyggende tiltak som nevnt i § 18 har vist seg, eller må anses å være nytteløse. Selv om slik anbringelse anses nødvendig, skal båndet mellom barnet og dets foreldre ikke automatisk brytes, det må et ekstra vedtak til for at foreldrene skal berøves foreldremyndigheten. Av forarbeidene går det klart fram⁸⁾ at loven bygger på den forutsetning at anbringelse utenfor hjemmet skal være den siste nødutvei. Selv om «barnets beste» utvilsomt skal være ledestjernen for barnevernsnemndenes virksomhet, beskytter loven foreldrenes rettigheter ved å kreve visse indikasjoner for å åpne adgang til inngrep. Loven gir ikke nemndene rett til å gripe inn utelukkende fordi nemnda etter et fritt skjønner mener at dette vil tjene barnets interesser. Dette henger selvsagt sammen med hele vår kultur og vår samfunnsform — og kanskje også med en sunn porsjon skepsis overfor samfunnets evne til å vurdere hva som i det enkelte tilfelle tjener den enkelte borgers interesser best.

Barnevernsnemndene er altså i sitt skjønner bundet av de — riktignok meget vide — grenser for adgang til inngrep som er stillet opp i § 16, og i påbudet i bvl. § 19 om alltid å vurdere bruken av forebyggende tiltak før nemnda overtar omsorgen for barnet må også ligge en forpliktelse til å løpe en viss risiko. Ikke enhver tvil om nytten ved forebyggende tiltak, berettiger nemnda til mer drastiske inngrep.

Innen barnevernet — som på andre områder — vil man meget ofte befinne seg i den situasjon at det er vanskelig i det konkrete tilfelle å påvise at et brudd på de tradisjonelle rettssikkerhetsgarantier har ført til et resultat som er til påviselig skade for barnet. Ofte vil man måtte reise spørsmålet om ikke et vedtak, trass i ganske drastiske mang-

⁸⁾ Innstilling fra Barnevernskomiteén. I: Lov om barnevern. Oslo 1951, s. 37-38. — Ot.prp. 56/1952, s. 8.

ler, allikevel har vært til «barnets beste». Den foretatte undersøkelse tok ikke sikte på å besvare et slikt spørsmål. Problemstillingen ble forkastet bl. a. ut fra det samme resonnement som Tyge Haarløv⁹⁾ har brukt:

«Hvis imidlertid den abstrakte rettssikkerhetsgaranti bygger på væsentlige reale hensyn, - - - bør man næppe lade sig forlede til at «vurdere realistisk»,»

og ut fra den oppfatning som er kommet til uttrykk i Barnavårdkommittéens innstilling: at det er begått et overgrep hvis den som berøres av et inngrep ikke har fått adgang til å legge fram sine standpunkt og forsvare dem på en måte som vanligvis godtas i en rettsstat, selv om inngrepet i seg selv er «riktig».

⁹⁾ T. Haarløv: Administrative Opdragelsessanktioner. København 1932, s. 254.

2 Materialet

Undersøkelsen omfatter dette materialet:

1. *Samtlige ankesaker avgjort av sosialdepartementet i perioden fra lovens ikrafttreden den 1/7 1954 til utgangen av april 1965, i alt 64 saker.*
2. *Barnevernsprotokollene for året 1963 i 29 nemnder.*

Utvalget av kommuner er foretatt i samarbeid med Statistisk Sentralbyrå. Av økonomiske grunner ble kommuner nord for Nord-Trøndelag sjaltet ut. Resten av kommunene ble inndelt i 3 grupper:
kommuner med folketall over 10 000
kommuner med folketall mellom 5000 og 10 000
kommuner med folketall under 5000.

Innen hver av disse grupper har Statistisk Sentralbyrå blindt valgt ut 10 %, tilsammen 41 kommuner.

De kommuner som ble trukket ut var:

Sør-Trøndelag: Ålen, Ørland.

Møre og Romsdal: Hareid, Ørskog, Giske, Stangvik, Surnadal, Volda, Vestnes.

Sogn og Fjordane: Fjaler, Naustdal, Hyllestad.

Hordaland: Tysnes, Fjell.

Rogaland: Lund, Heskestad, Hå, Gjestal, Sand, Klepp, Høyland.

Aust-Agder: Bygland.

Vest-Agder: Hidra.

Oppland: Dovre, Vestre Toten, Øyer

Telemark: Kviteseid, Sauherad.

Hedmark: Kongsvinger, Eidskog, Våler, Amot, Tolga.

Buskerud: Drammen.

Vestfold: Tjømø, Sandar, Stavern.

Østfold: Berg, Rakkestad, Hobøl, Moss.

Av disse hadde følgende nemnder i sin melding for 1963 til Statistisk Sentralbyrå oppgitt at de ikke hadde hatt møte: Stavern, Kviteseid, Sauherad, Bygland, Heskestad, Gjestal, Klepp, Ørskog, Giske, Stangvik, Vestnes. Sand hadde oppgitt 1 møte i 1963, men barnevernssekretæren i Rogaland opplyste at det intet møte hadde vært. Dovre hadde oppgitt 1 møte, men protokollen inneholdt intet referat fra 1963.

Mellom basisåret 1963 og det tidspunkt i 1964 da utvalget av kommuner ble foretatt, hadde det foregått en rekke kommunesammenslåinger. I alt 8 kommuner innen utvalget hadde i 1963 bestått av 2 eller flere kommuneenheter. I de fleste tilfellene var barnevernsprotokollene fra de inkorporerte kommuner tilstede i den nye kommunens sosialkontor og ble gjennomgått. Kommunesammenslåingene skulle derfor ikke bringe noen skjevhet inn i undersøkelsesmaterialet, særlig fordi dette ikke har egnet seg for noen tallmessig bearbeidelse.

I en større barnevernsnemnd var det ikke ført protokoll i 1963 på grunn av sykdom innen administrasjonen. Vedtakene var notert med stikkord på et eksemplar av den innkalling som var sendt nemndsmedlemmene før møtet, og som inneholdt et resymé over de enkelte saker. Disse notater ble ikke gjennomgått da det var klart at de delvis var uforståelige for andre enn administrasjonen selv.

3. *Samtaler med barnevernssekretæren i de 10 fylkesadministrasjoner som de 29 nemnder hører innen under.*

3 Kasuistikk

Utvalget av eksempler er gjort med det for øyet best mulig å belyse de problemer som blir behandlet i boka og det gir et representativt bilde av de 64 saker som departementet har hatt til ankebehandling. For best mulig å beskytte klientene er de samme fingerte navn brukt i samtlige eksempler. Tidsangivelsen er delvis forskjøvet, uten at dette berører de oppgitte tidsintervaller.

Ved offentlig gjengivelse eller omtale av eksemplene oppfordres til stor varsomhet av hensyn til klientenes anonymitet.

Ankesaker

Nr. 1.

I 1946 adopterte et ektepar, bosatt i X kommune en nyfødt gutt, Hans. I 1949 ble adoptivfaren sinnssyk, og kona fikk skilsmisse i 1951. I 1953 giftet hun seg med Ås. De økonomiske forhold var i den første tid av ekteskapet meget dårlige, og det foreligger i dokumentene bekreftelse fra fylkeskontoret på at man derfra hadde bistått fru Ås for å få daværende ordfører og formann i forsorgsstyret til å yte familien forsorgshjelp.

I 1955 var fru Ås så nedslitt at hun ba barnevernsnemnda om hjelp til å få plassert Hans i fosterhjem. Den 28/6 1955 vedtok nemnda å anbringe gutten i «ny fosterheim» hos ekteparet Holm «for ettertiden etter nemndas

gjeldende lover». Dagen etter møtet undertegnet fru Ås og hennes mann en erklæring hvori de samtykket i at X barnevernsnemnd overtok «omsorgen og oppfostringen for ettertiden» av gutten Hans.

En gang i 1957 anmodet fru Ås, som nå var bosatt i Y kommune, nemnda i X om å få sin sønn tilbake. Når anmodningen ble satt fram er ukjent, men det foreligger i dokumentene et brev av 23/11 1957 fra nemndas formann:

«Som De vil sjå av vedlagte avskrifter i nemnde sak, har De gjeve X barnevernsnemnd munnleg pålegg og sidan skriftleg «samtykke» frå dykk begge om å overta omsorg og oppfostring for ettertida av Hans. Dette er ikkje «til ubestemt tid» som De skriv om. Etter Dykkar pålegg og samtykke har visstnok barnevernsnemnda funne ein retteleg god fosterheim for barnet, nemlig hos Holms.

Eg har sjølv snakka med guten som sa at han ville vera der og at han treivst godt. Å flytta barnet på nytt utan at det er skjellig grunn, er ei svært vanskeleg sak etter barnevernslova. Dertil kjem at De har sagt frå at De for ettertida ikkje skal ha noko med oppfostringa av barnet å gjera.

Dette med vitjing av guten hos Dykk kan vera av dei mindre viktige ting i ei slik sak. Det kan vel ordnast på ein fornuftig og varsam måte, at De kan få helsa på guten og snakka med han om t. d. at han har det bra og at De også er glad for det, og meir i den retning, men å ta til med å påverka guten som ikkje forstår å vurdere forholdet på den rette måten om å koma attende kan få alvorlege fylgjer.»

Noe møte i henhold til bvl. § 5 var ikke avholdt. Av departementets senere notat fra ankebehandlingen går det fram at moren senere stadig i en eller annen form tok opp kravet om å få barnet tilbake eller få lov til å besøke det, men noe møte ble ikke avholdt, og det finnes heller ikke andre dokumenter i saken som viser hvorledes den utviklet seg før nemnda den 6/3-59 svarte på et brev av 5/2 s. å. som må være kommet fra fru Ås. Nemnda skriver at fru Ås' brev ikke har gjort noe godt inntrykk, at hun kan besøke Hans der han bor, men at nemnda ikke vil være med på

noe som kan forstyrre forholdet mellom Hans og fosterforeldrene.

Den 23/3-59 holdt nemnda det første møte om saken, ca. 15 måneder etter morens første anmodning om å få barnet tilbake. Møtet ble ikke holdt i medhold av bvl. § 5, idet nemnda bare tok opp til drøftelse morens rett til å få besøk av barnet i påske- og skoleferiene. Nemnda besluttet enstemmig at moren skulle få være sammen med Hans en dag i påskeferien. Fosterforeldrene skulle ta gutten med seg, besøke moren og ta gutten hjem igjen om kvelden.

Den 2/4-59 anket moren vedtaket til fylkesmannen som den 11/5 sendte saken tilbake til nemnda med dette følgeskriv:

«Fru Ås har i vedlagte brev av 2. april d. å. til meg reist som ankesak spørsmålet om hvor Hans, som er hennes sønn, skal være i fremtiden. Hun medsender skriv av 23/11-57, 6/3-59 og 23/3-59 fra X barnevernsnemnd.

Da spørsmålet nå gjelder *omsorgen for barnet*, mens barnevernsnemndas avgjørelse i møte 23/3-59 gjelder besøksrett, må saken behandles på nytt av nemnda.

En har forelagt Y barnevernsnemnd (morens nåværende hjemsted, forf. anm.) spørsmålet om det er noe til hinder for at barnet kan komme hjem til sin mor. Nemnda behandlet saken i møte 15/4 1959 og uttaler at det ikke er noe til hinder for at så skjer.

Jeg ber om at saken opptas til behandling snarest, idet jeg samtidig henviser til lovens § 48. Jeg gjør forøvrig merksam på at forsåvidt nemnda fatter vedtak om å oppheve omsorgen for barnet, er vedtaket gyldig selv om dommeren ikke er tilstede på møtet, mens et vedtak om fortsatt å opprettholde omsorgen for barnet ikke er gyldig med mindre dommeren har vært tilstede.»

Den 25/5-59 holdt nemnda møte uten dommer og uten at moren var varslet. Samme dag, før møtet ble avholdt, hadde nemndsformannen forelagt barnet selv 2 erklæringer. Den ene lød:

«Eg Hans, fødd 6/6 1946, omlag 13 år, har vore i fosterheimen hos Holm i omlag 4 år. No vil eg be om å få koma heim-att til rette heimen min og mor min.»

Den andre, som gutten skrev under på, lød slik:

«Eg, Hans, fødd 6/6 1946, omlag 13 år, har vori i fosterheim hos Holm i omlag 4 år. Eg har det riktig bra her, og eg trivst godt, så eg vil be om å få lov til å vera her framleis, i alle fall til eg er ferdig med folkeskulen og framhaldsskulen her då denne tida har så mykje å seia for meg no.»

Erklæringene ble lagt fram på møtet hvor det ble fattet dette vedtaket:

«Då guten friviljug og utan noko slag form for påverknad eller påtrykk frå nemnda si sida har valt å få bli i fosterheimen til Holm, kan ikkje barnevernsnemnda ta stode til å oppheva omsorga på dette møtet. Etter det val guten har gjort, må nemnda fyrst få vita om fru Ås er viljug til å ta anken sin attende slik at guten får lov til å vera der han er. I motsett fall må nemnda ha nytt møte der domaren er tilstades, og då ta avgjersla om å oppretthalda omsorga for barnet, eller oppheva omsorga. (Det siste utan at domaren er med.) Nemnda vil i så fall omsorga blir oppheva, fråskrieva seg sitt ansvar. Det er heller ikkje noko til hinder for at ein av Fylkeskontoret sine funksjonærar kan få oppsøka guten og spørja han.»

Utskrift av dette møtet ble sendt fylkets barnevernssekretær som den 9/6-59 sendte saken til Y barnevernsnemnd med anmodning om at nemnda innhentet morens uttalelse. Moren fastholdt sitt krav, og den 23/6-59 kom saken tilbake til nemnda i X. 6 dager senere skrev nemndsformannen til moren og meddelte at det ikke var noe til hinder for at hun kunne få besøk av gutten. Brevet fortsetter:

«Det vert vanskeleg å få nemnda saman no på så stutt tid for å handsama den attsende saka. Dessutan er det ikkje opplagt kva vedtak nemnda kjem til å fatta.»

Den 6/7 oppsøkte Ås fylkets barnevernssekretær som samme dag sendte en fornyet henstilling til nemnda om å behandle anmodningen fra fru Ås om å få opphevet omsorgen for gutten. Sekretæren gjorde nemnda oppmerksom på at hvis noen medlemmer var på ferie, måtte varamenn

innkalles, og at dommerfullmektigen som kst. sorenskriver pliktet å møte. Det vil være både naturlig og rimelig at denne saken får sin avgjørelse i god tid før gutten skal begynne på skolen, sluttet sekretæren sitt brev til nemnda.

Den 25/7-59 ble det holdt dommermøte. Det var da gått nesten 2 år siden morens første anmodning om å få barnet tilbake.

Foruten nemnda og dommer var nemndas første formann, fostermoren og herr Ås, på sin kones vegne, tilstede. Også Hans var tilkalt. Dette er protokollert:

«Saka gjeld: Å nekta å oppheva omsorgen for Hans, f. 6/6-46. Sorenskriveren leidde møtet. Han gjennomgjekk alle dokument i saka oversendt frå fylkesmannen 28/6 d. å. medan alle som var oppmøtt etter innkalling høyrde på.

NN (første formann i nemnda, forf. anm.) vart bedt om å uttale seg om kva som gjekk føre seg da Hans blei sett i oppfostring utanfor heimen. Ås fekk så uttale seg om tilhøva i heimen i X og sidan i Y. Ås opplyste at han har 3 rom og kjøken til å bu i. Han meinte at miljøet i heimen var så bra at Hans kunne få flytta heim.

Fostermora uttalte at ho ikkje hadde noko imot at guten kunne få flytta attende til Ås, men ho gav tilkjenne at ho hadde ofra seg for guten og ville helst at han skulle få vera, og guten har gjeve til kjenne at han vil vera der. Ho la fram eit udatert skriv fra herr Ås til Hans.

Etter rådslagning for stengde dører blei gjort slikt vedtak med 5 mot 1 røyst:

«Guten Hans, f. 6/6 1946, har vore i fosterheim hos Holm i omlag 4 år, og der falle til ro og vakse seg inn i heimen der i eit harmonisk liv. Guten som vart innkalla til barnevernsmøte, gav tydeleg uttrykk for at han ville vera i ro hos Holm. Dessutan gjekk fosterforeldra ut frå at dei fekk ha guten også i framtida, då «Skriftleg samtykke» frå adoptivforeldra hadde fått så avgjort form. Dessutan vil X barnevernsmemnd visa til § 17 i barnevernslova, siste lekken og Rundskriv nr. 3 av 20/5 1954 — Serlege vernetiltak — kap. IV — tredje lekken: «omsynet til barnet skal vera det avgjerande». Vidare viser ein til § 27 og rundskriv nr. 3 som er nemnd ovafor — kap. VIII — Brigde i plassering — fyrste lekken. Der heiter det mellom anna: «Der er mange døme

på at born har teke alvorleg skade av å flytte fleire gonger frå det eine miljøet til det andre - - » og i andre lekken (bolken): «. . . gjev barnevernsmemnda høve til å hindra at barnet tek skade av at t. d. dei band som kan vera knytt mellom fosterforeldra og barnet, vert rive for brått av når foreldra krev å få att barnet.»

Nemnda viser og til kap. X i same rundskrivet: «Det står til nemnda i kvart einskilt tilhøve å skjøna på om det er forsvarleg å endra omsorga.» Ut frå desse omsyn kan ikkje X barnevernsmemnd oppheva omsorga for Hans, f. 6/6 1946 no.

Eit medlem — domaren — røysta for å oppheva omsorga for barnet, og grunngev dette slik: Barnevernsmemndas vedtak 28/6 1955 om å overta omsorgen for barnet Hans ble gjort på grunn av oppstått sykdom i heimen og var sikkert derfor helt nødvendig. Imidlertid har forholdene endret seg slik at fru Ås og hennes mann har brukbar heim i Y, og X barnevernsmemnd har ikke hatt noe å innvende mot heimen som skulle medføre at barnet ikke skulle kunne være hos sin adoptivmor. At hun i 1955 overlot omsorgen til nemnda for ettertiden kan ikke være avgjørende. Behovet for nemndas omsorg skulle derfor ikke lenger være tilstede og omsorgen da etter § 48, 3. ledd oppheves.

Der er ingen grunn til å tvile på at barnet nå har et utmerket fosterhjem hos familien Holm. Hensynet til fosterforeldrene er imidlertid ikke avgjørende. Men der må selvsagt legges vekt på guttens egen mening — han er nu 13 år og han har tidligere overfor nemnda gitt uttrykk for at han ønsker å bli hvor han er.

Domaren ville i tilfelle hans syn hadde fått flertall ha gått inn for at gutten ikke ved noen slags vold måtte fjernes fra fosterheimen, men at der f. eks. gjennom fylkessekretæren ble forhandlet rolig om flytningen før denne ble formelt gjennomført, men i prinsippet finner han det riktig at moren uten hinder av nemnda må kunne få barnet tilbake når betingelsene for fortsatt nemndsbehandling ikke lenger er tilstede.»

31/7-59 anket moren vedtaket til fylkesmannen som den 14/4 s. å. opphevet nemndas vedtak og også opphevet nemndas omsorg over Hans fra 1/8-59. Fylkesmannens vedtak var grunnlagt med at vilkårene for å oppheve omsorgen etter § 49, 3 var tilstede. Fylkesmannen oppga i vedtaket at han hadde overveid å vise saken til ny behandling i nemnda, men avstått fra dette etter den stilling nemnda hadde tatt til saken ved flere behandlinger.

Nemnda anket vedtaket til departementet den 30/8-59, med bl. a. denne begrunnelse:

«Etter det nemnda kan sjå har hr. fylkesmannen prøvt nemnda sitt vedtak andsynes mora si rettslege stode i første rekke. Slik som stoda er i denne saka, har nemnda funne å stilla guten i første rekke. Han er mellom 13 og 14 år og må ikkje tvingast mot sin vilje.

Sjølv om adoptivmora er friskmeldt for sinnssjukdomen sin, har nemnda eit bestemt inntrykk av at ho lir av sterke nervøse utslag som kan koma til å verka skadeleg på guten som i tilfelle flytting blir tvinga mot sin vilje.»

(Etter at nemnda hadde hatt møte kom det et brev fra sykehuset der moren i sin tid hadde vært pasient. Brevet, datert 16/6 1959, går ut på at fru Ås aldri har vært sinnssyk, hun ble innlagt fordi hun var nervøs og nedfor på grunn av skilsmissem. Forf. anm.)

Den 19/10-59 foreslo departementets saksbehandler at fylkesmannens avgjørelse ble stadfestet under henvisning til dommerens argumentasjon. Den 29/10 noterte imidlertid barnevernsinspektøren at hun savnet flere opplysninger om de to hjemmene fra en som hadde besøkt begge. Hun ville også gjerne vite adoptivmorens motiv for å ønske barnet tilbake. Hun opplyste at kontorsjefen i angjeldende fylke over telefon har sagt at han syntes saken var meget vanskelig, og ikke ville finne det rart om departementet kom til en annen slutning enn fylkesmannen. Etter å ha mottatt en rapport fra fylkets barnevernssekretær foreslo barnevernsinspektøren at hun selv undersøkte saken på stedet.

Etter at moren i brev av 24/11-59 hadde bedt om en avgjørelse slik at hun kunne få gutten hjem til jul, oppsøkte barnevernsinspektøren både fosterhjem og morens hjem, og avga rapport den 17/12. Hun fikk et godt inntrykk av fostermoren som var sympatisk, men tung til sinns og litt dyster; «både hun og mannen skal være pinsevenner». Barnevernsinspektøren likte ikke at fosterforeldrene

skremte Hans med at de ikke ville ha ham hvis han ikke var snill, men det hun fant minst tiltalende ved hjemmet var en gammel åndssvak mann som var i pleie og antakelig delte værelse med Hans.

Morens hjem var livligere med flere barn som så ut til å ha det godt. Barnevernsinspektøren var lei for at hun ikke fikk komme uanmeldt, som hensikten var, men hjemmet virket velstelt. Hennes konklusjon var at den beste løsning ville være om Hans ble hos fosterforeldrene med fri adgang til kontakt med Ås. Da dette ikke lot seg gjøre, måtte det finnes en annen løsning uten at det antydes hvilken. Den 18/12 stadfestet departementet fylkesmannens vedtak av 14/8-59. Vedtaket er uten begrunnelse, men X barnevernsnemnd ble overlatt å medvirke til en skånsom overflytting av barnet.

Nr. 2.

Etter at fru Ås ved dom var blitt tilkjent foreldremyndigheten over ektefellens barn, Sara, ba hun barnevernsnemnda om bistand slik at den 5 år gamle piken kunne få være hos farsforeldrene mens hun var på sykehus. Nemnda vedtok den 7/4-60 å anbringe piken i fosterheim hos farsforeldrene.

Underrettens dom om barnefordelingen ble stadfestet av lagmannsretten den 29/6-60, etter at både nemndas formann og sekretær hadde vitnet i retten, og da sterkt i morens disfavør. Det foreligger i dokumentene ingen opplysning om at domstolen hadde søkt sosialdepartementets samtykke til å motta vitneprov fra formannen og sekretæren (jfr. tvistemålsl. § 204, første ledd nr. 2, sammenholdt med bvl. § 4 fjerde ledd, 2. p., jfr. rundskriv nr. 31 s. 6).

Da moren var blitt frisk, ville hun hente barnet, men nemndas formann fattet den 19/8-60 i medhold av bvl.

Nemnda anket vedtaket til departementet den 30/8-59, med bl. a. denne begrunnelse:

«Etter det nemnda kan sjå har hr. fylkesmannen prøvt nemnda sitt vedtak andsynes mora si rettslege stode i første rekke. Slik som stoda er i denne saka, har nemnda funne å stilla guten i første rekke. Han er mellom 13 og 14 år og må ikkje tvingast mot sin vilje.

Sjølv om adoptivmora er friskmeldt for sinnssjukdomen sin, har nemnda eit bestemt inntrykk av at ho lir av sterke nervøse utslag som kan koma til å verka skadeleg på guten som i tilfelle flytting blir tvinga mot sin vilje.»

(Etter at nemnda hadde hatt møte kom det et brev fra sykehuset der moren i sin tid hadde vært pasient. Brevet, datert 16/6 1959, går ut på at fru Ås aldri har vært sinnssyk, hun ble innlagt fordi hun var nervøs og nedfor på grunn av skilsmissem. Forf. anm.)

Den 19/10-59 foreslo departementets saksbehandler at fylkesmannens avgjørelse ble stadfestet under henvisning til dommerens argumentasjon. Den 29/10 noterte imidlertid barnevernsinspektøren at hun savnet flere opplysninger om de to hjemmene fra en som hadde besøkt begge. Hun ville også gjerne vite adoptivmorens motiv for å ønske barnet tilbake. Hun opplyste at kontorsjefen i angjeldende fylke over telefon har sagt at han syntes saken var meget vanskelig, og ikke ville finne det rart om departementet kom til en annen slutning enn fylkesmannen. Etter å ha mottatt en rapport fra fylkets barnevernssekretær foreslo barnevernsinspektøren at hun selv undersøkte saken på stedet.

Etter at moren i brev av 24/11-59 hadde bedt om en avgjørelse slik at hun kunne få gutten hjem til jul, oppsøkte barnevernsinspektøren både fosterhjem og morens hjem, og avga rapport den 17/12. Hun fikk et godt inntrykk av fostermoren som var sympatisk, men tung til sinns og litt dyster; «både hun og mannen skal være pinsevenner». Barnevernsinspektøren likte ikke at fosterforeldrene

skremte Hans med at de ikke ville ha ham hvis han ikke var snill, men det hun fant minst tiltalende ved hjemmet var en gammel åndssvak mann som var i pleie og antakelig delte værelse med Hans.

Morens hjem var livligere med flere barn som så ut til å ha det godt. Barnevernsinspektøren var lei for at hun ikke fikk komme uanmeldt, som hensikten var, men hjemmet virket velstelt. Hennes konklusjon var at den beste løsning ville være om Hans ble hos fosterforeldrene med fri adgang til kontakt med Ås. Da dette ikke lot seg gjøre, måtte det finnes en annen løsning uten at det antydes hvilken. Den 18/12 stadfestet departementet fylkesmannens vedtak av 14/8-59. Vedtaket er uten begrunnelse, men X barnevernsnemnd ble overlatt å medvirke til en skånsom overflytting av barnet.

Nr. 2.

Etter at fru Ås ved dom var blitt tilkjent foreldremyndigheten over ektefellenes barn, Sara, ba hun barnevernsnemnda om bistand slik at den 5 år gamle piken kunne få være hos farsforeldrene mens hun var på sykehus. Nemnda vedtok den 7/4-60 å anbringe piken i fosterheim hos farsforeldrene.

Underrettens dom om barnefordelingen ble stadfestet av lagmannsretten den 29/6-60, etter at både nemndas formann og sekretær hadde vitnet i retten, og da sterkt i morens disfavør. Det foreligger i dokumentene ingen opplysning om at domstolen hadde søkt sosialdepartementets samtykke til å motta vitneprov fra formannen og sekretæren (jfr. tvistemålsl. § 204, første ledd nr. 2, sammenholdt med bvl. § 4 fjerde ledd, 2. p., jfr. rundskriv nr. 31 s. 6).

Da moren var blitt frisk, ville hun hente barnet, men nemndas formann fattet den 19/8-60 i medhold av bvl.

§ 11 vedtak om at barnet ikke måtte flyttes. Deretter ble saken tatt opp i dommermøte den 29/9 s. å., der flertallet opprettholdt formannens vedtak med den begrunnelse at moren moralsk ikke var skikket til å skape et godt og solid hjem for barnet. Dommeren dissenterte, idet han fant at lagmannsretten ved sin dom hadde slått fast at moren var skikket til å ha barnet, selv om det var på det rene at barnet også ville få det godt hos faren. Da det ikke ble ført vitner om morens vandel for nemnda, fant dommeren at det ikke forelå bevis for at saken stilte seg anderledes for nemnda enn for lagmannsretten.

Moren anket ved sin advokat vedtaket til fylkesmannen. I sin redegjørelse utdypet nemnda sitt syn på morens moral og tilføyde:

«Dommeren har som det vil framgå av utskriften dissentert — til tross for at dommeren, etter å ha diktert sin dissens til protokolls — i samme møte, sier seg helt enig i barnevernsnemndas avgjørelse og uttaler håpet om at departementet ikke omstøter nemndas vedtak. Når han imidlertid måtte stemme slik, var det fordi han følte seg bundet til lagmannsrettens uttalelse og kunne ikke gå imot denne. Barnevernsnemnda føler seg etter dette enda mer sikker på at den har handlet i pakt med barnevernslovens ånd og bokstav.»

Fylkesmannen opphevet nemndas vedtak fordi bvl. krever *både* at det ikke foreligger rimelig grunn for flyttingen og at denne vil være til skade for barnet. Fylkesmannen fant at moren i denne sak hadde en rimelig grunn til å forlange barnet til seg.

Nemnda anket vedtaket og understreket at

«nemnda ser saka som en prinsipp sak for sitt videre virke og vil ikke kunne forsvare å sitte som vern for barna lenger — skulle departementet mot formodning komme til at hensynet til moren og den juridiske side av saka — skal telle mer enn barnets velferd og den sosiale side.»

Departementet stadfestet den 21/3-61 fylkesmannens

avgjørelse under henvisning til den begrunnelse fylkesmannen hadde gitt. I sitt notat anførte saksbehandleren at hvis nemnda mente det var uforsvarlig at moren tok seg av barnet, måtte den fatte vedtak om å overta omsorgen. Om departementet imidlertid skulle kunne stadfeste et slikt vedtak «må det foreligge langt mer konkret grunnlag enn den som er gitt i foreliggende sak».

I sin avgjørelse ba departementet nemnda føre tilsyn med barnet i tida framover, uten at det i vedtaket ble gitt noen henvisning til hjemmelen for å sette barnet under tilsyn, eller hvilke indikasjoner for å iverksette tilsyn departementet hadde funnet bevist.

Nr. 3.

Fru As fikk under en alvorlig sykdom sin manns under-skrift på at de to sønnene skulle være hos hennes søstre etter hun var død. Hun døde i 1957 hos sine søstre der begge guttene også var på besøk, og etter begravelsen tok faren den yngste gutten med hjem til Vestlandet. Om-trent samtidig ba han barnevernsnemnda på svigerinnens hjemsted om hjelp til å få den eldste gutten flyttet over til seg. Den 29/9-57 vedtok nemnda med 4 mot 1 stemme at det var forsvarlig at faren fikk gutten tilbake. 2/11-57 anket fostermoren ved sin advokat vedtaket til fylkesmannen som den 24/1-58 forkastet anken.

Den 1/3-58 krevde As namsrettens hjelp til å få gutten utlevert. Begjæringen ble ikke tatt til følge, idet fostermoren hadde opplyst at hun ville anke fylkesmannens avgjørelse inn for departementet, og retten fant at

«reelt sett ville det være uheldig om namsretten nå traff en midlertidig forføyning som muligens ikke ville stemme med det som endelig måtte bli avgjort i saken. Retten antar heller ikke at de formelle betingelser for midlertidig forføyning er tilstede, idet forføyningen ikke kan ansees nødvendig for å sikre farens

eventuelle krav på barnet. Frk. NN har erklært at hun vil bøye seg for myndighetenes avgjørelse. Forøvrig kan det vanskelig skjønnes at betingelsene etter p. 1 og 2 i § 262 i tvflbl. er tilstede.»

Fostermoren innhentet en psykiatrisk erklæring som gikk ut på at barnet ikke burde flyttes (uten at legen hadde hatt kontakt med faren), og den 5/6-58 anket hun fylkesmannens vedtak av 24/1 inn for departementet. Hun ba om at det ble lagt fram en psykiatrisk erklæring om faren og en uttalelse fra nemnda på hans hjemsted. Fostermoren hadde også på et tidligere tidspunkt vært i kontakt med departementet, og den 10/5 ble det fra departementets side nedlagt forbud mot å flytte gutten før saken var endelig avgjort. Den 1/7-58 opphevdte departementet fylkesmannens og nemndas vedtak og henviste saken til ny behandling for at nemnda kunne ta stilling til den psykiatriske erklæring om gutten, og skaffe en erklæring fra den sykehusavdeling hvor faren tidligere hadde vært innlagt.

Den 13/9-58 meldte nemnda på farens hjemsted at forholdene i hans hjem var gode, men overlegen ved sykehuset forlangte å bli oppnevnt som sakkyndig i «mer rettslige former». Den 10/10-58 sendte nemnda saken til departementet med forespørsel om det var nødvendig å få legen oppnevnt i «rettslige» former. Departementet svarte at dette måtte nemnda selv avgjøre, men gjorde oppmerksom på at det antakelig ikke var hjemmel for å foreta en psykiatrisk undersøkelse uten farens samtykke.

Faren anla nå sak ved herredsretten på fostermorens hjemsted for å få gutten hjem til seg. Herredsdommen ba den 25/11-58 nemnda påskynde behandlingen av saken, slik at det forelå en avgjørelse før hovedforhandlingen i saken, men først 2½ måned senere ba nemnda barnevernsnemnda på farens hjemsted medvirke til at faren lot seg underkaste psykiatrisk undersøkelse.

Den 18/4-59 avsa herredsretten dom for at fostermoren var forpliktet til å utlevere gutten. I domspremissene heter det bl. a.:

«Det er ikke påberopt, og retten kjenner ikke noen lovbestemmelse som i tilfelle kunne gi *retten* adgang til å bestemme at gutten skal være hos tanten. Noe annet er at Barnevernsnemnden og de administrative myndigheter som kan prøve nemndens avgjørelser, i visse tilfeller kan bestemme at barnet skal være i fosterheim. Noen endelig avgjørelse i så henseende er ikke truffet, og retten har ikke adgang til å blande seg opp i avgjørelser etter Barnevernsloven.»

Retten ville ikke gi dommen foregrepen tvangskraft, fordi den mente at det ikke burde foretas flytting før nemnda hadde truffet sin avgjørelse.

Dommen ble av fostermoren påanket til lagmannsretten som avsa dom den 16/1-60. På dette tidspunkt var det ennå ikke truffet noen avgjørelse av nemnda. Lagmannsretten stadfestet byrettens dom, men pekte på at dommen måtte stå tilbake om nemnda nå traff vedtak om å nekte flytting i medhold av barnevernsloven.

Den 3/1-60 ble det holdt dommermøte i nemnda, og flertallet vedtok med hjemmel i bvl. § 37 å nedlegge forbud mot flytting fordi gutten nå hadde vært hos tanten siden 1956, og det derfor ikke var rimelig grunn for flyttingen. Dommeren stemte mot vedtaket, dog så at gutten ikke skulle flyttes før skoleåret var slutt. Det var den samme dommer som avsa den foran nevnte herredsrettsdom.

Den 15/6 påanket As nemndas vedtak. Den 10/8 underrettet han fylkesmannen om at fostermoren hadde nektet å rette seg etter nemndas påbud om å la faren ha kontakt med gutten i sommerferien og ba om en hurtig avgjørelse i den sak som nå hadde tatt ham 3 år. Han purret igjen etter ca. 4 måneder. Den 28/12-60 tok fylkesmannen anken til følge, men besluttet at flytting ikke kunne skje før etter skoleårets utgang.

As var ikke fornøyd med dette og anket den 14/1-60 avgjørelsen inn for departementet. Han hevdet at når fylkesmannen ikke hadde funnet betingelsene for å anvende § 37 tilstede, skulle han gitt påbud om øyeblikkelig flytting.

Vel 5 måneder senere brakte hans advokat saken i erindring, og pekte i sitt brev til departementet på at anken tapte i betydning når skoleåret likevel snart var slutt. Den 17/6 skrev barnevernsinspektøren i en rapport at det var «nokså klart» at faren måtte få gutten hjem, og hun anførte også at det på grunnlag av denne saken måtte være grunn for departementet til å gi nemndene enkelte utfyllende synspunkter om bruken av § 37.

Den 28/6-61 stadfestet departementet fylkesmannens vedtak av 28/12-60 uten å gi noen selvstendig begrunnelse, men slik at forbudet mot flytting av gutten opphørte fra utgangen av skoleåret 1960/61.

Den 23/7-61 anmodet fostermorens advokat nemnda om å ta omsorgen over gutten fra faren, men dette av slo nemnda i møte den 28/7.

Ås må omsider ha resignert, den 15/6-62 var gutten fremdeles hos tanten, går det fram av et dokument i saken.

Nr. 4.

Fru Ås ble skilt i 1951. Da mannen ikke betalte de idømte bidrag, måtte hun søke forsorgshjelp for seg og to barn, f. 1948 og 1950. I 1952 måtte hun ta arbeid for å klare seg, og den 4/3-52 undertegnet hun denne erklæring, antakelig utferdiget av vergerådet:

«Hermed stiller jeg meg villig til å gi avkall på mitt barn Astrid, for å overlate det til fru Holm hos hvem jeg kan være trygg for barnet mitt. Jeg frasier meg for all fremtid rettigheter til Astrid.» (Astrid var født 1950.)

Den 1/3-58 tok X barnevernsnemnd opp spørsmålet om å flytte Astrid tilbake til moren. Fru Holm hadde da bedt formannen i nemnda om hjelp til å få adoptert bar-

net, men moren nektet og ba om at det måtte bli flyttet til henne. Moren kan ikke ses å være innkalt til møtet som i strid med § 5 ble holdt uten dommer, og hun hevder selv at hun ikke fikk utskrift av dette vedtak:

«Astrids pleieførelde har muntlig bedt formannen om barnevernsnemndas hjelp til adopsjon av barnet. Fru Ås setter seg mot adopsjon. Barnevernsnemnda vil anbefale at pleieforholdet fortsetter, og fraråder at barnet flyttes.»

Etter møtet ble det innhentet uttalelser fra lege og helse-søster som begge uttalte seg mot flytting av barnet, da det kunne ta skade av forandringen. Legen anbefalte at en barnepsykiater fikk uttale seg.

Ca. 1 måned senere ble det avholdt nytt møte der moren og hennes nye mann var tilstede. Nemnda fastholdt sitt vedtak av 1/3-58. Heller ikke dette var dommermøte. Moren fikk utskrift av vedtaket, men ingen opplysning om sin ankeadgang.

Imidlertid engasjerte fru Ås en advokat som hjalp henne med å sette opp en anke til fylkesmannen. Nemnda fikk den begrunnede anke til uttalelse, og i møte den 8/5-58 vedtok nemnda en uttalelse der ankegrunnene ble imøtegått. Møteboka ble sendt fylkesmannen sammen med en rekke erklæringer fra naboer av familien Holm. Fylkesmannen sendte sakens dokumenter tilbake til nemnda under henvisning til telefonsamtale, og den 5/6 1958 ble nytt møte holdt i medhold av bvl. § 5. Fru Ås var tilstede, men det går ikke fram av dokumentene om Holms, som barnets foresatte, var innkalt. Barnet ble avhørt av soren-skriveren og et medlem av nemnda. Det ble fattet dette vedtak:

«Astrid har vært anbrakt hos Holm siden 4/3-1952. Barnet var da ca. 17 mndr. gammelt. Anbringelsen fant sted etter avtale mellom fru Ås og Holm og frue. Barnet og moren har hatt meget liten kontakt med hverandre siden anbringelsen. Høsten 1957 ville Holm og frue søke å få adoptert barnet, men dette

satte fru Ås seg imot, samtidig som hun da gjorde krav på å få sitt barn tilbake.

Fru Ås har i møtet idag fastholdt sitt krav på å få barnet tilbake. Hun har giftet seg påny for ca. 2 år siden, hun mener hennes hjem er godt, og både hun og mannen vil ta seg av barnet.

Nemndas formann og medlemmene — (4 navngitte) — mener at Astrid vil ta alvorlig skade — (et navngitt medlem mener dog ikke alvorlig) ved på det nåværende tidspunkt å bli flyttet fra fosterforeldrene tilbake til sin mor. Dette begrunnes med de bånd som etterhvert er knyttet mellom fosterforeldrene og barnet, at det har vært meget liten kontakt mellom barnet og moren, at moren ikke før i det siste har vist noen virkelig interesse av betydning for barnet, og at barnet knapt har virkelig forståelse av at fru Ås er dets rette mor.

Nemndas foranstående medlemmer mener at barnet ikke bør flyttes til moren før hun er ferdig med folkeskolen såfremt det i mellomtiden ikke skulle inntre spesielle forhold som gir grunn til å ta saken under fornyet behandling.

Rettens medlem, kst. sorenskriver NN er på samme grunnlag under tvil enig med de øvrige medlemmer i at barnet før tiden ikke bør flyttes fra fosterheimen tilbake til sin mor. For hvor lang tid forbud mot flytning av barnet skal gjelde, kan medlemmet vanskelig avgjøre, men mener at dette foreløpig ikke bør settes til mere enn ett år, hvoretter spørsmålet igjen tas opp til fornyet overveielse.

På grunnlag av det standpunkt nemndas i tall fleste medlemmer har inntatt blir i medhold av bvl. § 37 jfr. §§ 5 og 4, følgende beslutning truffet:

1. Astrid Ås, f. 1950, for tiden anbrakt i fosterheim hos Holm og frue, tillates for tiden ikke flyttet til sin mor fru Ås.
2. Forbudet mot flytning gjelder for tiden inntil Astrid har gått ut folkeskolen, under forutsetning av at det i mellomtiden ikke inntre spesielle forhold som gir grunn til å ta saken under fornyet behandling.»

Av dokumentene kan det se ut som om moren bare fikk utskrift av selve beslutningen.

Vedtaket ble anket, og fylkesmannen traff den 11/7-58 denne avgjørelse:

«Når barnevernslovens § 37 gir en barnevernsnemnd adgang til på visse vilkår og for en viss tid å nekte flytning av et fosterbarn, antas hensikten hermed å være at det gis en viss tid til forberedelse av flytningen slik at de bånd som er knyttet mellom fosterforeldre og barn ikke blir revet over for brått. Under henvisning hertil synes nemndas vedtak å være alt for omfattende (6 år).

Jeg vil i den foreliggende sak også peke på den vanskelige situasjon moren befant seg i da barnet ble bortsatt, at morens nåværende mann er villig til å adoptere barnet (og søsteren), at det intet er å innvende mot forholdene i morens nåværende hjem, at barnet har en noenlunde jevnaldrende søster som den hele tid har vært og er hos moren og som gjerne vil at søsteren skal komme hjem og at det intet spesielt foreligger om at moren er uskikket til å oppdra barnet.

Jeg har forstått saken slik at det vil bli vanskelig å gjennomføre en forberedelse av flytningen som nevnt ovenfor, idet dette forutsetter et visst samarbeid mellom partene. Det vil da være tvilsomt om det er gunstig selv med et kortvarig forbud mot flytning.

I henhold til foranstående og i medhold av bvl. § 15 anmoder jeg derfor nemnda om å behandle saken på nytt og igjen overveie om det er grunn til å nekte flytning av barnet.»

Om dette vedtak ble sendt fru Ås framgår ikke av dokumentene, men den 6/8-58 ble det holdt nytt dommermøte i nemnda. Om fru Ås eller ekteparet Holm var innkalt kan ikke ses av dokumenter eller protokollen:

«Saken ble behandlet påny i h.t. anmodning i påtegning av 11te juli 1958 fra fylkesmannen.

Det ble holdt rådslagning og stemmegivning for lukkede dører og nemnda skal bemerke:

Nemndas formann og medlemmene — (3 navngitte medlemmer) viser til sin begrunnelse fremholdt under møtet i nemnda den 5/6-58, og mener at Astrid vil ta skade ved på det nåværende tidspunkt å bli flyttet fra fosterforeldrene og tilbake til sin mor. De mener at flytning ikke bør finne sted før barnet er ferdig med folkeskolen, hvis ikke spesielle forhold skulle inntreffe. Dette standpunkt ble opprettholdt til tross for at nemndas tiltrådte medlem, sorenskriver NN, gjorde oppmerksom på bvl.

§ 37, jfr. sosialdepartementets rundskriv nr. 3 vedkommende barnevernet. Særlig vernetiltak, s. 19, det som er fremholdt i innstillingen fra barnevernskomiteén s. 59 1. spalte og påtegningen av 11. juli 1957 fra fylkesmannen.

Sorenskriver NN stemte under forrige møte under tvil for at Astrid ikke skulle flyttes tilbake før et år var gått, til hvilket tidspunkt spørsmålet skulle tas opp til eventuell behandling såfremt nye forhold skulle ha oppstått som i tilfelle kunne tale mot tilbakeføring. Tidsrommet var ment som en overgangsperiode hvorunder forberedelsen av tilbakeføringen skulle finne sted så lempelig som mulig. Medlemmet er imidlertid kommet til at det er fare for at en slik overgangsperiode kanskje vil være til mer skade for barnet enn gagn, når man tar i betraktning de stridigheter som kan forventes å oppstå mellom barnets mor og dets pleieforeldre. Medlemmet stemmer derfor etter omstendighetene og etter ny overveielse for at barnet straks flyttes tilbake til sin mor, fru Ås.

Medlemmet antar at morens heim skulle kunne ventes å bli av varig karakter, og at det forøvrig ikke skulle være noen spesiell grunn som taler mot at barnet blir flyttet dit.

På grunnlag av det standpunkt nemndas flertall, 4 medlemmer jfr. § 5 har tatt blir i medhold av bvl. § 37, jfr. §5 og § 4 truffet følgende beslutning:

Beslutningen vedkommende Astrid Ås, f. 1950 truffet i barnevernsnemndas møte den 5. juni 1957 (pkt. 1 og 2) opprettholdes.»

Det går ikke fram om moren fikk utskrift av dette vedtak som ble sendt fylkesmannen. Fylkesmannen opphevet av eget tiltak vedtaket den 27/8-58 under henvisning til påtegningen den 11/7, og henstilte til nemnda å medvirke til en skånsom flytning av Astrid.

Fire dager senere meddelte formannen i nemnda at han dagen før sammen med fru Ås hadde gjort forsøk på å hente barnet, men at de måtte gi opp etter 1 time. En senere rapport til departementet fra helsesøster, som også var med, går ut på at når forsøket ikke lyktes, skyldtes dette i første rekke fostermoren. Fru Ås hadde derimot oppført seg meget bra.

8. september samme år engasjerte barnevernsnemnda og fosterforeldrene sammen en advokat som på deres vegne påanket fylkesmannens vedtak til departementet. De ankende mente at fylkesmannens fortolkning av § 37 var uriktig. I uttrykket «for en viss tid» lå det etter de ankenes mening intet annet enn at et vedtak etter § 37 alltid må treffes for en viss tid som ikke må være for lang, men som allikevel sikter lenger enn en overgangstid. Dessuten ble det gjort gjeldende at morens boligforhold ikke var gode og at hun ikke hadde vist særlig interesse for barnet.

Senere mottok departementet utskrift av strafferegistret for moren som et bilag til anken. Utskriften viser at hun i 1939 fikk en påtaleunntatelse etter loven om forsømte barn og i 1948 fikk 30 dagers betinget fengsel for falsk forklaring.

Etter anmodning fikk morens advokat se ankeerklæringen og i sitt tilsvarende fremholdt han at morens boligforhold var gode, at hun til å begynne med ofte besøkte datteren, men at besøkene etterhvert ble gjort vanskelige av fru Holm. Fru Ås godtok i tilsvaret at det ble oppnevnt en sakkyndig, men gjorde det samtidig klart at hun ikke godtok noen sakkyndig som ble foreslått av Holms eller nemnda.

9 dager etter meddelte barnepsykiater K at han hadde fått henvendelse fra fosterforeldrenes advokat om å undersøke Astrid, og at hun var tilsagt til konsultasjon den 24/10. Saksbehandleren i departementet gjorde dr. K oppmerksom på at moren ikke ville godta en sakkyndig utpekt av fosterforeldrene, men dr. K ble likevel oppnevnt av departementet fordi han var departementets faste konsulent i barnevernssaker. Saksbehandleren har i sitt notat slått fast at moren ikke kan øve innflytelse på departementets valg av sakkyndig, men foreslo at departementet kontaktet morens sakfører for å høre om denne hadde noe å merke til oppnevningen. Det fremgår ikke av dokumentene at dette ble gjort.

Dr. K's uttalelse kom etter diverse purringer den 25/8-

59 — 10 måneder etter at barnet var til undersøkelse. Barnet var da også undersøkt av psykolog. Dr. K's uttalelse gikk ut på at Astrid følte seg trygg og sikker i situasjonen hos pleieforeldrene. Han mente også at moren omfattet datteren med følelser som ga inntrykk av å være dype og varme, og fru Ås' hjem ga inntrykk av hjemmehygge og god atmosfære. Den 11 år gamle søster av Astrid virket sunn og velstelt. Dr. K frarådte imidlertid flytning fordi Astrid (9 år) befant seg i en ytterst vanskelig periode. Hun var ved å gli inn i prepuberteten og kontakt med nytt foreldrepar og nye normer kunne skape forvirring og nevrotiske konflikter. Barnet burde bli hos fosterforeldrene til det var ferdig med skolen, da burde saken tas opp på nytt.

Psykologens uttalelse hadde ingen konklusjon. Det pekes på at barnet var innstillet på å bli hos fosterforeldrene, men ble presset til å reagere slik de voksne ventet. Hun hadde ingen harme over at moren hadde meldt seg, og var barnslig nysgjerrig etter å erfare mer om moren og søsteren. Psykologen mente at om Astrid, som var noe forkjelt, fikk vansker som kunne overvinnes, ville ikke dette være noe minus.

Av saksbehandlerens notat går det fram at dr. K muntlig overfor departementet hadde gitt uttrykk for at han syntes saken var vanskelig, og at han selv var i tvil om hva som var riktig på lengre sikt, men at barnet ikke burde flyttes på det angjeldende tidspunkt.

Etter dette reiste saksbehandleren og barnevernsinspektøren til de to hjem og undersøkte forholdene. Da de kom tilbake gikk deres innstilling ut på at flytting burde nektes. I innstillingens motivering, som er meget fyldig, finner man disse argumenter nevnt:

Fosterforeldrenes hjem er religiøst, det er et fredelig sted hvor alkohol er sjelden vare om det i det hele tatt forekommer, og hvor det neppe høres banning. Deres innstilling til saken har ikke vært helt ønskelig, men det skyldes at de trodde de skulle få beholde barnet.

Morens hjem bærer preg av en annen livsførsel. Ingen av foreldrene misbruker alkohol nå, men det synes å gå fram at moren selv ikke var fri for misbruk tidligere, og de omgås folk som ikke sier nei til en rangel. Omplantingen vil dessuten bety flytning fra bondegård til byleilighet, nye lekekamerater og ny skole og dessuten stefar.

Det kan bli vanskelige sjalusiforhold til søsteren.

Flytningen vil bli problematisk fordi Holms ikke vil medvirke og fru Ås ikke synes å ha evner til å hjelpe Astrid med tilpassingsvanskene.

Tvil om morens motiv. Kjærligheten til barnet ga seg først utslag da fosterforeldrene ville adoptere, og man kan ikke se bort fra at moren ønsker en slags hevn over folk i X hvor hun neppe har vært særlig aktet. Motivet kan også ligge i at hun ikke ønsker at faren til Astrid skal bli fri bidragsplikten.

Den 1. oktober 1959 traff departementet denne avgjørelse:

- «1. Astrid Ås tillates f. t. ikke flyttet fra sin fosterheim hos Holm.
2. Forbudet mot flytning gjelder for tida inntil 1. juli 1962, likevel slik at spørsmålet om flytning kan tas opp tidligere dersom forholdene gir grunn til det. I alle tilfelle skal X barnevernsnemnd ta saka opp til ny vurdering i god tid før 1. juli 1962.
3. X barnevernsnemnd skal snarest søke å få istand bedre kontakt mellom Astrid og moren og hennes familie, idet en besøksordning forutsettes gjennomført.

Departementet vil fremheve som meget viktig at det blir arbeidet med gradvis å få istand bedre kontakt mellom Astrid og moren og hennes familie. En vil rå til at helsesøster som kjenner saka og partene, og som synes å ha god forståelse for problemene, blir oppnevnt som tilsynsfører for Astrid, og at hun som tilsynsfører arbeider for en tilnærming mellom partene.

Departementet anmoder om å få rapport fra barnevernsnemnda hvert halvår, første gang pr. 1/1 1960 om hvordan forholdet mellom partene i saka utvikler seg.»

Den 7/1-60 oppsøkte moren departementet og klaget over at det ikke var kommet istand noen kontakt med bar-

net. Helsesøster meldte over telefon på forespørsel at hun intet har gjort fordi saken var så vanskelig, og hun hadde hatt så meget å gjøre. I den første rapport som er datert 8/1-60 sto det at helsesøster ikke trodde det nyttet å få Astrid med på besøk til fru Ås. Etter dette foreslo departementet å engasjere dr. K for å få hjelp til å formidle kontakt. Den 30/7-60 opplyste nemnda at den intet hadde hørt fra dr. K etter at nemnda hadde anmodet om hans bistand. Dr. K opplyste i en telefonsamtale at han ikke kunne huske å ha fått noen henvendelse, men at saken burde stilles i bero til bortimot jul. Helsesøster hadde permisjon, så det ble ikke levert noen rapport pr. 1/7-60. I oktober, ett år etter departementets avgjørelse, var det notert at dr. K var i arbeid med saken.

Neste rapport fra helsesøster var datert 2/2-61. Hun opplyste der at hun hadde overlevert en pakke fra fru Ås til fru Holm, bedt henne levere den til Astrid på fødselsdagen og samtidig legge inn et godt ord for moren. Dr. K hadde overfor henne anbefalt at barnet foreløpig fikk ro.

Nemnda tok ikke opp saken til ny vurdering innen 1/7-63, og den 29/9-64 var Astrid fremdeles hos sine fosterforeldre.

Nr. 5.

Den 6/10-54 ba et medlem av X barnevernsnemnd sosialkontoret om å ta seg av ektefellene Ås' barn, f. 1950. Noen dager etter ble moren innlagt i psykiatrisk sykehus og barnet etter farens anmodning anbrakt i barnehjem. Vel 1 måned senere traff nemnda dette vedtak:

«Referertes rapport med skriftlig begjæring fra Knut Ås om bortsetting av hans datter Karin, f. 30/8-50, som for tiden er på Solgløtt barnehjem. Hans hustru er overnervøs og er ikke i stand til å stelle barnet. Han forplikter seg til å betale kr. 100 pr. mnd. for barnet når han får arbeid og han ber om at barnet må bli døpt.»

Vedtak: Karin Ås blir etter farens begjæring anbrakt på Solgløtt barnehjem og nemnda overtar omsorgen for barnet. Fru Bø foretar det nødvendige for å få barnet døpt.»

Ås hadde anmodet om at betalingen måtte bli trukket i hans lønn og han varslet om sitt nye arbeidssted i Y kommune.

Den 10/1-55 søkte Ås om å få barnet tilbake, da hans mor ville flytte til ham. Han hørte intet fra nemnda og purret den 20/2. Søknaden ble behandlet i møte 1/3-55. Ås var ikke innkalt til møtet og det går ikke fram av dokumentene at møtet ble avholdt i medhold av bvl. § 5. Behandlingen av saken ble utsatt fordi formannen skulle undersøke saken nærmere, og i et brev til Ås dagen etter opplyser formannen at det første spørsmål nemnda reiste var betalingen for Karin. Formannen ga uttrykk for at det ikke tydet på vilje til å gjøre noe for barnet at intet av det avtalte bidrag var betalt. Det neste spørsmål nemnda hadde tatt opp var spørsmålet om moren til Ås kunne påta seg å stelle et så lite barn. Nemnda ville ha opplysning om hennes alder og en skriftlig erklæring om at hun ihvertfall ville love å bli boende fast i minst et år «uten å reise på noen turer». Når erklæringen forelå, ville saken bli behandlet på nytt. Formannen presiserte at nemnda også da «står helt fritt med hensyn til avgjørelsen.» Formannen henstillet i brevet til Ås å la barnet være på barnehjemmet ennå en tid.

I april samme år kom det en ny henvendelse fra ektefellene om å få barnet tilbake. Fru Ås var da utskrevet fra sykehuset. Formannen i X barnevernsnemnd ba i den anledning nemnda i Ås' nye bostedskommune Y om en uttalelse derfra. I denne anmodningen opplyste han at han kjente til at Ås skikket seg vel i sitt arbeid, men at arbeidsgiverens hustru — som ba om å få slippe å vitne i noe møte — underhånden hadde opplyst at fru Ås virket tiltaksløs «unntatt når det gjelder å få barnet igjen», og at det var usikkert om hun greide å oppfostre barnet. Fra distriktslegen i Y forelå en uttalelse om at den leiligheten

Ås bodde i nok var noe knapp, men at det var vanskelig å nekte moren å få barnet tilbake av den grunn. I august kom det også en erklæring fra sykehuset der moren hadde vært innlagt. I erklæringen opplyses det at moren ved utskrivningen i april måtte anses skikket til å ta hånd om barnet, men at sykehuset ikke kan uttale seg om hennes helsetilstand nå. Nemnda i Y uttalte den 25/10-55:

«Etter foretatte undersøkelser finner en det utilrådelig å la barnet komme tilbake til foreldrene.»

Nemnda i X hadde i september varslet foreldrene om at de ville bli innkalt til møte om saken, men noe slikt møte kan ikke ses å være avholdt. Det foreligger i sakens dokumenter intet som gir forklaring på hvorfor foreldrenes begjæring fra april 1955 ikke ble tatt opp til endelig avgjørelse.

I mars året etter fikk ektefellene en gutt, Jens. De flyttet til Z kommune der Ås hadde skogsarbeid. Under et besøk moren gjorde i X kommune kom gutten til Ås' søster, men det er uklart på hvilken måte dette skjedde. Uten at spørsmålet om å overta omsorgen for barnet var behandlet i noe møte i barnevernsnemnda, skrev sorenskriveren som formann i X barnevernsnemnd følgende brev til Ås' søster, fru Holm:

«Herved bekrefter jeg avtale mellom Dem og barnevernsnemndas medlem fru Bø om at De inntil videre tar Dem av gutten og får en godtgjørelse av kr. 150 pr. måned for dette, regnet fra og med lørdag den 10de ds. Barnet må ikke utleveres foreldrene, og De bestemmer selv hvor ofte disse kan besøke barnet. Det må ikke uroes for meget.»

I et brev til trygdenemnda i X opplyste barnevernsnemnda noe senere at den hadde måttet sette Jens bort «på grunn av de uheldige familieforhold».

I november 1957 søkte ektefellene om nemndas bistand til å få adoptert gutten bort, da de nødig ville han skulle være hos Holms, men slik adopsjon ble aldri gjennomført.

I juni 1958 ble Karin flyttet fra barnehjemmet til et fosterhjem, uten at det på forhånd var fattet vedtak om dette i møte, og uten at foreldrene var varslet. Flyttingen ble godkjent i et møte samme måned, uten at foreldrene kan ses innkalt til dette. Samme høsten innkalles foreldrene med 3 dagers varsel til et møte den 23/10, og i innkallingen ble det opplyst at nemnda nå måtte ta stilling til foreldremyndigheten over barna. Om foreldrene mottok denne innkalling er uklart, men utskriften av møteboken lyder:

«Sak 10/58 Ås' barn Karin og Jens.

Vedtak: Nemnda har måttet sette bort begge barna på grunn av vanrøkt og da det antas at foreldrene ikke kan skaffe barna et hjem finnes det nødvendig av hensyn til barnas tarv at nemnda overtar foreldremyndigheten.»

Møtet ble ledet av sorenskriveren som formann. Overformynderiet oppnevnte guttens fosterforeldre, Holms, som verger.

Da det var gått ca. 2½ år anmodet moren igjen nemnda om å få barna tilbake, særlig ville hun gjerne ha gutten. En snau uke etter at denne anmodning var satt fram behandlet nemnda saken i et møte, det kan ikke ses at foreldrene var innkalt. Saken ble utsatt fordi man ville undersøke forholdene i den kommune der foreldrene nå bodde. Nemnda i vedkommende kommune opplyste at familien hadde vært forsorgsunderstøttet uten å nevne med hvilke beløp, og erklærte ellers at den ikke kjente familien Ås. Nemnda frarådte imidlertid at foreldrene fikk barna tilbake p.g.a. boligforholdene. Til nemndas neste møte kan det heller ikke ses at Ås' var innkalt, men den 2/6-61 sendte sosialsjefen følgende brev til dem:

«X barnevernsnemnd behandlet søknaden i møte den 11/4-61. Saken ble utsatt da en først ville kontakte barnevernsnemnda i . . . for å få nærmere opplysninger om Deres boligforhold m. v., innen en tok beslutning i saken.

Etter at en hadde mottatt svar fra . . . barnevernsnemnd ble

saken tatt opp til ny behandling i møte den 23/5-61. Søknaden ble avslått. Dette til underretning.»

7/6 sendte Ås nemnda et sterkt følelsesladet brev, og 18/9 s. å. møtte ektefellene personlig opp hos sorenskriveren og ba om å få gutten hjem. Sorenskriveren — som var formann i nemnda — ba dem ta saken opp med nemnda på vanlig måte, men det nektet foreldrene. Helsesøster foretok på formannens anmodning en undersøkelse av guttens forhold i fosterhjemmet. Den 23/10 anmodet igjen foreldrene nemnda om å få barna tilbake. To dager senere oppsøkte de sosialdepartementet og fikk opplyst at de kunne anke nemndas vedtak av 23/5 til fylkesmannen. Muligens på grunnlag av en underhåndshenvendelse fra sosialdepartementet til barnevernsnemnda avholdt denne den 7/11-61 et nytt møte der foreldrene var innkalt og møtte. Fosterforeldrene kan ikke ses innkalt. På møtet ble lagt fram en rapport fra nemnda i Y der Ås bodde. Rapporten inneholdt en fortegnelse over Ås' arbeidsforhold fra juni 61 til november samme år og opplysning om at Ås' var tilvist en brakke av kommunen. Nemnda i Y frarådte at Ås fikk barna tilbake på grunn av hans usikre arbeidsforhold og lave inntekt.

Fra møtet er protokollert:

«Søknad fra Ås om å få tilbake sin sønn Jens. — Ås' møte.

Formannen ba Ås redegjøre for sine inntektsforhold fra da han kom fra M til Y. Han forklarte at han hadde arbeidet i ca. 2 måneder ved Fellesslakteriet i Oslo og siden for Fred. Olsen. Her har han hatt en inntekt på ca. 260 kr. pr. uke. Nu blandet fru Ås seg inn i samtalen, men ble anmodet om å vente til hennes mann hadde forklart seg for så å få ordet. De ble gjort oppmerksom på at nemnden ville høre på alt de hadde å si, men at de måtte forklare seg en av gangen. Over dette ble Ås tilsynelatende vred og forlot møtet med en del ukvemsord, bl. a. titulerte han formannen for «satan». Fru Ås redegjorde så for sine inntektsforhold, at hun hadde hatt en del vaskejobber i Oslo og hadde tjent ca. kr. 100 pr. uke.

Hun ble så foreholdt rapport fra Y barnevernsnemnds møte

av 2. nov. i år, hvor det er anført at ekteparet til å begynne med bodde i et telt, men at de nu hadde fått til disposisjon en brakke med 1 rom på 4.2 kvm. gulvflate. Hun ble så spurt om det var mulig for 2 voksne mennesker og en gutt på 5 år å klare seg med dette, likeså spurte man henne om det ikke var fornuftig å utsette saken inntil de hadde fått noe bedre husvær. Dette tok fru Ås unødige opp, reiste seg og forlot møtet likeledes med ukvemsord til nemndas medlemmer.

Vedtak: Enstemmig.

1. Nemnda finner ikke at betingelsene er tilstede etter § 48 2.1 å oppheve omsorgen eller å gi foreldremyndigheten tilbake idet man bygger dette vedtak på ekteparets usikre inntektsforhold og dårlige boligforhold. Man viser til særutskrift fra Y barnevernsnemnd av 2. nov. 1961.
2. Da forholdene synes å være slik at en annen person enn fostermoren bør være verge for gutten, anmodes sosialsjefen om å foreta det nødvendige i så måte.»

I september 1962 ble vedtaket anket til fylkesmannen, og den 1/12-62 sendte formannen i Y barnevernsnemnd en rapport til sosialkontoret der han bl. a. gjengir en uttalelse fra Jens' fostermor om at Ås antagelig vil ta landeveien fatt når mannens mor er død. Hans konklusjon var:

«Jens er nu på dette tidspunkt familiens stridseple, og det er etter min mening gått prestisje i saken. Jeg ser som eneste løsning at Jens ved flytting til foreldrene vil utslette det familiære vanskelige og at han ikke vil ta skade ved en nyomstilling, livlig, rastløs og fyrrig gutt på 6½ år som han er.»

Den 19/12-62 forkastet fylkesmannen anken under henvisning til «de opplysninger som foreligger». Det går av fylkesmannens brev fram at distriktslegen i Y hadde uttalt seg, uten at det gjengis hva hans uttalelse gikk ut på.

I april 1963 vendte Ås seg til Y sosialkontor for å undersøke hvilke opplysninger om bolig- og arbeidsforhold nemnda i 1961 hadde gitt til X barnevernsnemnd. Nemnda svarte skriftlig at slik opplysning kunne Ås ikke få. Ås hadde forbud mot å besøke sin datter, men hadde en gang våren 1963 bedt en fetter av Karin oppsøke henne for å

høre hvordan hun hadde det. Dette foranlediget at sosialkontoret på fosterforeldrenes hjemsted skriftlig ba foreldrene om å henstille til fetteren å avstå fra videre besøk, idet fosterforeldrene hadde klaget over at Karin stadig ble forstyrret av en ung mann som ikke oppga sitt navn.

I løpet av tiden som var gått fra nemndsvedtaket i november 1961 hadde foreldrene skrevet til forskjellige myndigheter for å få tatt saken opp, og den 24/12-62 ble saken anket til departementet ved en muntlig henvedelse.

Den 13/5-63 traff departementet denne avgjørelse:

«Ås har ved besøk i departementet anket over herr fylkesmannens vedtak og samtidig sterkt framhevet at de ønsker å få begge barna til seg, mens barnevernsnemndas vedtak og også herr fylkesmannens avgjerd bare gjelder Jens. Departementet har funnet å burde ta standpunkt til spørsmålet om tilbakeføring til foreldrene for begge barnas vedkommende.

På grunnlag av det kjennskap departementet har fått til saka gjennom saksdokumentene, besøk i foreldrenes og fosterforeldrenes hjem, konferanser og samtaler, har departementet funnet å burde stadfeste herr fylkesmannens vedtak av 19/12 1962 vedkommende Jens.

Piken Karin står under X barnevernsnemnds omsorg i henhold til tidligere vedtak, sist av 23/10 1958. På samme grunnlag som nevnt i foregående avsnitt finner departementet heller ikke å burde endre dette vedtak.

I henhold til foranstående blir barna fortsatt stående under X barnevernsnemnds omsorg.

Foreldrene blir inntil videre uten del i foreldremyndigheten, men departementet vil komme tilbake til spørsmålet om det er mulig å få opprettet kontakt mellom barna og deres foreldre.»

Saksbehandleren anførte i sitt notat at foreldrene for lengst burde hatt hjelp til å skape et hjem for seg og barna. Et slikt arbeid ville krevd et stadig tilsyn og et kvalifisert kontaktarbeid, og kommunen kan etter saksbehandlerens mening ikke klandres for at dette ikke har vært utført, fordi man har manglet folk til å utføre det. Hun slår videre fast at det syn at foreldrene her skulle hatt

hjelp til å skape et hjem for barna også er nytt og ennå vel møtes med atskillig skepsis. Departementets motiv for avgjørelsen er at barna hadde vært for lenge vekke fra foreldrene til at de nå burde flyttes.

Saken ble den 12/10-63 brakt inn for Sivilombudsmannen med klage over saksbehandlingen i X barnevernsnemnd og med klage over at ankeinstansenes vedtak var ubegrunnet, slik at det ikke var mulig å se hva departementet hadde bygget sin avgjørelse på.

I sin redegjørelse til Sivilombudsmannen viste departementet til et vedtak av 24/10-63 av X barnevernsnemnd. Foreldrene var ikke innkalt til dette møtet, men mottok etter å ha bedt om det denne utskrift:

«Nemnda har intet i mot at foreldrene besøker barna, til å begynne med dog i nærvær av tilsynsførerne. Men disse besøk må fastsettes til bestemte tider og besøkene må gjennomføres uten at barnas forhold til pleieforeldrene tar skade. Det er intet i veien for at nemnda søker å formidle slike besøk.

Ektefellene Ås kan derfor henvende seg til sosialsjefen i X om denne sak.»

Departementet gjorde overfor sivilombudsmannen gjeldende at det ikke hadde funnet grunn til å vurdere hvorvidt tidligere vedtak av barnevernsnemnda hadde vært berettiget, departementet hadde sett det som sin oppgave å vurdere hvorvidt forholdene nå gjorde det mulig å la barna komme tilbake til foreldrene.

Sivilombudsmannen fant ingen grunn til kritikk:

«Etter lov om barnevern § 48 skal nemndsomsorgen oppheves når det ikke lenger er tilstrekkelig grunn for åtgjerden». Avgjørende vil her være forholdene på det tidspunkt da spørsmålet om opphevelse behandles. Selv om de forhold som opprinnelig gav grunn til at barnevernsnemnda overtok omsorgen ikke lenger er til stede, er ikke dette tilstrekkelig, hvis omstendigheter som senere er inntrådt, tilsier at opphevelse likevel ikke bør foretas. Her vil det måtte overveies hvilken virkning det vil ha for barna om de nå blir flyttet tilbake til foreldrene.

Det er i saken nøye gjort rede for de undersøkelser som har vært foretatt, og departementet opplyser at De har fått ubegrenset adgang til å fremholde foreldrenes syn på saken også i personlige konferanser. Jeg kan ikke finne at det kan reises innvendinger mot den måte saken er behandlet på.

Avgjørelsen i en sak som denne beror på en vurdering som er særlig vanskelig, fordi det ikke bare er hensynet til foreldrene, men i første rekke hensynet til barna som må tillegges vekt. Selv om foreldrene må føle det dypt tragisk at de ikke har fått barna tilbake, er det etter min mening ikke grunnlag for å kritisere at departementet ikke har funnet det forsvarlig å sette tilside barnevernsnemndas og fylkesmannens vurdering i saken.

Etter det som er opplyst har De ikke kunnet besøke Deres datter Karin og heller ikke hatt noen forbindelse med henne siden hun i mai 1958 ble anbrakt hos sine nåværende fosterforeldre. Hun var på dette tidspunkt ikke fullt 8 år gammel. Jeg forstår det videre slik at De heller ikke har hatt anledning til å opprettholde noen forbindelse med Deres sønn Jens som var ca. 1½ år da barnevernsnemnda i oktober 1958 overtok foreldremyndigheten.

Som det vil sees av departementets brev, side 3, har departementet arbeidet med å finne frem til en tilfredsstillende ordning, slik at det kan bli etablert kontakt mellom foreldrene og barna. Så vidt jeg forstår har den sosialarbeider som er nevnt i brevet begynt å arbeide med dette.

Departementet bemerker videre:

«En håper at det vil vise seg mulig å få istand en varig og god kontakt mellom barna og mellom dem og foreldrene, idet en mener at slik kontakt må være en av forutsetningene for at spørsmålet om en tilbakeføring av barna kan tas opp på ny.

Etter min mening er det avgjørende viktig for den videre utvikling i denne sak at det fra alle sider blir gjort det som kan gjøres for at det kan komme istand en best mulig kontakt mellom foreldrene og barna.»¹⁰⁾

Den 24/10-63 hadde X barnevernsnemnd vedtatt å flytte saken over til nemnda i Y, der Ås nå bodde, men den 13/3-64 traff Y barnevernsnemnd dette vedtak:

¹⁰⁾ Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Melding for året 1963. (St.dok. 7/1963-64), s. 54 ff.

«Nemnda mener at slik som saken nu ligger an er vi enige om at vårt kjennskap til familiens tidligere liv er for mangelfullt og at X barnevernsnemnd som har hatt saken til behandling helt fra begynnelsen av, fortsatt bør ta hånd om denne.»

Noen tilfredsstillende besøksordning kom ikke istand, bl. a. satte Karins fosterforeldre seg imot ethvert besøk. En søknad fra foreldrene om å få foreldremyndigheten over barna tilbake ble først sendt nemnda i Y, og fra departementet overført til nemnda i X. X barnevernsnemnd forlangte oppnevnt sakkyndige for å få besiktiget boligen og begjærte rettslig avhør av en rekke vitner. Det rettslige avhør ble gjennomført, men hvordan det videre er gått med saken foreligger det ingen opplysning om i ankesakens dokumenter.

I mars 1964 reiste en stortingsrepresentant denne interpellasjon i Stortinget:

«Er sosialministeren oppmerksom på den tragiske barneverns-sak som har vært tatt opp i dagspressen, og mener statsråden det var riktig av departementet å avslå rettslig vurdering av vedtakene i vedkommende barnevernsnemnd?

Vil det ikke være nødvendig å ta barnevernsloven opp til ny vurdering med sikte på sterkere rettsgarantier slik at foreldre og barn ikke blir utsatt for vilkårlige inngrep, slik som i dette tilfelle?»

I sitt svar 8/6-64 anførte statsråden bl. a.:

«I 1961 anmodet foreldrene barnevernsnemnda om å få opphevet nemndas omsorg for barna. Barnevernsnemnda fant ikke å kunne imøtekomme anmodningen. Saken ble anket til fylkesmannen, som erklærte seg enig med nemnda. Saken ble videre anket til departementet, som etter meget grundige undersøkelser fant å måtte slutte seg til barnevernsnemndas standpunkt.

Departementet så det som sin oppgave, i likhet med fylkesmannen, å vurdere det spørsmål som var forelagt for departementet, nemlig om barna skulle flyttes til foreldrene eller fortsatt være i fosterheimene. Departementet har ikke avslått noen rettslig vurdering av vedtakene i vedkommende barnevernsnemnd. Det står noe uklart for meg hva hr. Engan legger i uttrykket

rettslig vurdering, men for at det ikke skal være noen misforståelse, vil jeg opplyse at det ikke foreligger noe krav overfor departementet om domstolsbehandling av saken. Departementet har som barnevernsloven påbyr, vurdert både de rettslige og skjønnsmessige sider av det vedtak som ble påanket.»¹¹⁾

Nr. 6.

Den 7/3-62 sendte skolestyret melding til barnevernsnemnda om at Anne Ås, 13 år, skulket framholdsskolen og var sent ute om kveldene. Ti dager senere forelå denne rapport fra sosialarbeideren:

«Hjem og familieforhold: Familien bor i komm. leilighet på 2 værelser og kjøkken som er dårlig vedlikeholdt. Det er 3 barn i ekteskapet på henholdsvis 13, 9 og 4 år. Anne har alltid bodd hjemme hos foreldrene. Moren har ikke arbeid utenfor hjemmet.

Ved besøk i hjemmet lå Anne til sengs for en ørelidelse, men det var ingen vanskelighet å snakke med henne på grunn av sykdommen eller forøvrig. Anne innrømmet at hun hadde skulket skolen nokså meget og vært ute sent på kvelden, blant annet vært mye på kafé og liknende steder. Men det var slutt på å fly ute på dager hvor hun ikke har vært på skolen nå, sa hun.

På spørsmål om hvorfor hun ikke gikk på skolen igjen, svarte hun at hun ikke turde etter at det var gått så lenge på tross av alle henvendelser fra skolen.

Anne står noe tilbake evnemessig. Det er spesielt regning det er vanskelig med. I dette faget kan hun få ekstratimer flere ganger pr. uke, men skolen opplyser at hun sjelden eller aldri møter til disse timene.

Under hele samtalen har en inntrykk av at Anne er en snill pike, men hun lider under at hun ikke holder mål og eier ikke evne eller vilje til å bruke de midlene hun har for å komme lengre, eller for å komme ut av det skjeve sporet hun er kommet inn i. Anne virker rastløs og noe fjern. Det er noe vekt og unnvikende ved hele hennes måte å snakke og i det hele tatt å være på.

Jeg hadde senere en samtale med moren. Hun beklaget forhold-

¹¹⁾ St.forh. 7c/1963-64, s. 3418.

det og sa at hun hadde snakket mye med Anne om dette her, men til ingen nytte. Barnet, som forøvrig er godlynt, blir bare trassig og slem og tåler lite tilrettevisning.

Anne har nok liten eller ingen støtte i hjemmet. Det har vært alkoholmisbruk og andre vanskeligheter. Og forholdene i det hele tatt har neppe holdt mål for et beskjedent minimumskrav til et hjem med barn.

Konklusjon:

Anne er evneveik og viljesvak, lar seg lett lede med til hva som helst uten evne til å vurdere om det er rett eller galt. Hun vet at hun ikke holder mål i skolen, og gir derfor en god dag i det hele i stedet for å arbeide litt ekstra. Anne er typen som lett vil gli ut, om hun ikke har en fast hånd som kan gi henne den nødvendige støtte til hun kommer på rett kjøll igjen og kommer i et miljø hvor hun kan føle seg på høyde med de andre.

Forslag til vedtak.

Anne blir å plassere i spesialskole for barn og ungdom med tilpasningsvansker i h.t. bvl. § 16 b.

26/4 1962 ved besøk i hjemmet idag erklærte foreldrene at det nå går bra med Anne. Hun har ikke skulket skolen i det siste og har vært inne til rimelig tid om kvelden. Foreldrene vil derfor ikke skrive under erklæring om at nemnda overtar omsorgen for barnet og anbringer det i spesialskole.

Forslag.

Barnevernsnemnda vil ta foreldrenes siste uttalelse til følge og utsette vedtaket om anbringelse. Ved ev. nye meldinger om at Anne skulker skolen og flyr ute i byen sent om kveldene, vil vedtaket bli satt i verk.

Nemnda vil i tiden fremover stadig holde kontakten med hjemmet og barnet.»

Nemnda behandlet saken den 3/5-62 i h.t. bvl. § 5. Hvem som var innkalt og tilstede på møtet kan ikke ses av utskriften av vedtaket; heller ikke stemmegivningen for dette. Det er protokollert:

«Utskrift av møteprotokoll ved behandling av ovennevnte sak

3/5 1962 hvor dommeren var tilstede og ledet møtet i saken: Anne As har stadig forsømt skolen og oppholdt seg på kaféer og gater til sent på kvelden. Barnevernsnemnda har latt foreta undersøkelser i hennes hjem og er kommet til det resultat at hjemmet ikke byr henne den støtte hun trenger for å endre sin livsførsel og føre et sunt og velordnet liv.

Nemnda finner derfor å måtte overta omsorgen for henne i medhold av § 16 i lov om barnevern av 17. juli 1953 og vil søke henne anbrakt i den spesialskole som blir anvist.

Etter at vedtaket var gjort, drøftet nemnda om det var grunn til å se tiden an litt med iverksettelsen. Etter siste rapport fra sosialkurator datert 26/4 1962 hadde foreldrene erklært at det nå gikk bra med Anne, og at hun ikke hadde skulket skolen i det siste og vært inne til rimelig tid om kveldene.

Under hensyn til dette vedtok nemnda ikke å sette vedtaket om anbringelse i verk før det kommer melding om at hun har skulket skolen eller begynt å drive ute om kveldene igjen.»

Etter at skolen i september samme år igjen hadde vendt seg til nemnda, ble det den 25/10-62 søkt om plass for Anne på spesialskole for barn med tilpassingsvansker. Det ble opplyst at hun i 1. klasse på folkeskolen var testet og IQ satt til 62. Siden hadde hun vært fraværende ved alle tester. Hun var ikke vanskelig på skolen, men skulket ofte. Skriftlig samtykke fra foreldrene var datert 2/10-62.

I oktober ble Anne undersøkt av psykiater som anga at hun var åndssvak med en intelligensalder på 8.5 år og en IQ på ca. 65. Psykiateren anførte at barnet angivelig ikke hadde vært undersøkt av skolepsykolog. Han mente morens opplysninger tydet på at hun hadde visse, ikke særlig uttalte psykopatiske karaktertrekk.

«Pasienten røbet enkelte «nervøse» symptomer som jeg antar står i nær relasjon til hennes oligofreni. Jeg har ikke fått tilsendt noen akter i saken, og moren opplyser at slike heller ikke finnes. Anne klarer ikke å følge med i klassen (8de) hvilket vel er hovedårsaken til hennes skulking. Etter min mening vil man oppnå svært lite med fortsatt teoretisk undervisning, og jeg vil anbefale at hun slipper dette siste skoleåret.»

Barnevernsnemnda behandlet saken på nytt møte den 1/11-62. Det foreligger denne utskrift:

«På grunn av overlærer NN's henvendelse av 26/9 1962 om at Anne As blir borte fra skolen og anser det nytteløst med videre skolegang, har barnevernsnemnda på nytt tatt saken opp til behandling. Pikens verge, herr As og moren fru As var begge innkalt. Faren møtte alene og fikk adgang til å uttale seg om forholdet.

Etter rådslagning for lukkede dører fattet nemnda slikt vedtak: På grunnlag av dr. NN's psykiatriske undersøkelse og resultat i hans erklæring av 30/10 1962 endres vedtaket av 3/5 1962 til å gjelde anbringelse i spesialskole for evneveike.»

6 dager etter ble det påny søkt om plass for Anne i spesialskole for evneveike. I det skjema som ble sendt Kirke- og undervisningsdepartementet opplyses det at Anne skulker skolen, flyr ute om kveldene og har dårlig hjemmemiljø. Faren er straffet for fyll, og moren har stått i forhold til andre menn under ekteskapet. Direktoratet opplyste i januar 1963 at det ikke kunne skaffes plass i evneveikeskole, og den 17/1-63 behandlet nemnda saken på nytt. Det foreligger følgende utskrift av vedtaket:

«Nemnda vedtar å utvide sitt vedtak av 1/11 1962 til også å gjelde anbringelse av barnet i spesialskole for barn og ungdom med tilpassingsvansker på grunn av at forholdene har utviklet seg til det verre, og andre tiltak anses nytteløse.»

Vedtaket ble den 19/1 sendt til Direktoratet for spesialskolene med disse tilleggsopplysninger:

«På grunn av de helt prekære forhold i hjemmet for tiden, med faren som stadig drikker og ikke er i arbeid, og problemene med Anne som absolutt har utartet seg, gjelder det å få henne bort fra hjemmemiljøet så snart som mulig. Hun har ikke gått på skole i hele vinter. Det har heller ikke vært mulig å få henne plassert i arbeid eller på annen måte. Moren har, som tidligere nevnt ikke noen som helst makt over barnet, og respekten for en far som stadig viser seg beruset (periodevis) kan en vel forstå bli minimal. Hun flyr derfor helst gatelangs som det passer henne både på dagen og kvelden.»

Den 9/2-63 opplyste Direktoratet at Anne vil bli opp-tatt på en skole for piker med tilpassingsvansker. Den 1. mars 1963 anket foreldrene vedtaket av 17/1-63 til fylkesmannen uten å gi noen begrunnelse. I en redegjørelse til fylkesmannen opplyste nemnda at vedtaket om å sende Anne til evneveikeskole skyldtes at hennes IQ var målt til 65. Da direktøren for spesialskolene hadde meldt at det ikke var håp for Anne å få plass på spesialskole for evneveike, forandret nemnda vedtaket til å gjelde spesialskole for barn med tilpassingsvansker, noe imidlertid foreldrene nå ikke ville godta. Deres samtykke av 2/10 gjalt også denne art spesialskole, men dette var trukket tilbake, nå ville de bare samtykke til anbringelse i evneveikeskole.

Den 7/3 behandlet nemnda saken påny og fastholdt sitt tidligere vedtak. Av utskriften fremgår det at foreldrene var tilstede på dette møtet, men ikke om det var avholdt i medhold av bvl. § 5.

Fylkesmannen avgjorde saken den 19/3-63:

«På grunnlag av de foreliggende opplysninger stadfester jeg med dette i medhold av § 55, 1. ledd i lov av 17. juli 1953 om barnevern, X barnevernsnemnds vedtak om å anbringe i Anne i — — — spesialskole.

Sosialsjefen i X har opplyst at nemnda under saksbehandlingen var beslutningsdyktig og at vedtakene var enstemmige.

Fylkesmannens avgjørelse kan etter § 53 i nevnte lov ankes inn for departementet.»

Den 23/3-63 anket foreldrene til departementet. De anførte på anken til fylkesmannen hadde vært uten begrunnelse fordi de selv ikke kjente begrunnelsen for nemndas vedtak. Etter at fylkesmannen hadde forkastet anken, hadde imidlertid foreldrene fått se alle dokumentene på sosialkontoret, og funnet flere opplysninger de mente var uriktige. Farens alkoholmisbruk ble tilbakevist med en bøteattest som viste at han ikke hadde vært bøtelagt i tidsrommet 30/5-59 til 15/6 1962 samt en erklæring om at han var medlem av en gruppe i AA. Påstanden om at moren hadde hatt med andre menn å gjøre, ble også til-

bakevist. Foreldrene mente at Annes situasjon skyldtes skolen som ikke har tatt hensyn til hennes små evner. De samtykket fortsatt i plasing i evneveikeskole, men ikke i skole for barn med tilpassingsvansker.

I sitt notat anførte saksbehandleren i departementet at foreldrene hadde rett i sin oppfatning av at Anne hørte hjemme på en evneveikeskole. Da hun imidlertid ikke kunne skaffes plass på slik skole, ble spørsmålet om det ville være riktig å sende henne på en skole for piker med tilpassingsvansker, slik nemnda hadde vedtatt. Som momenter *til støtte for* vedtaket anførte saksbehandleren at Anne hverken hadde arbeid eller gikk på skole, at hun tildels var seint ute om kveldene og at hjemmeforholdene var dårlige. Det ble nevnt at As hadde opplyst at han de siste år hadde vært medlem av en AA-gruppe, og ikke hadde vært bøtelagt for fyll i denne tiden, men det går ikke fram av notatet om disse opplysninger ble tillagt noen betydning. Som momenter *mot* å sende Anne på en skole for ungdom med tilpassingsvansker nevnte saksbehandleren opplysningene om at Anne skal være snill, og at hun ikke har vist tegn til usedelighet eller alkoholmisbruk.

Konklusjonen bygger på at det «i og for seg vil være gunstig at piken kommer på den skole Direktoratet for spesialskolene har valgt, fordi pikene der er forholdsvis tilbakestående», selv om Annes tilpassingsvansker ikke er særlig store. Under tvil foreslår saksbehandleren at vedtaket stadfestes. Det går av notatet fram at saksbehandleren under et møte har diskutert saken med sosialsjefen i X. Departementet stadfestet vedtaket den 24/4-63:

«I medhold av bvl. § 55 stadfester departementet med dette vedtak av 19. mars d. å. av fylkesmannen i — — — om å stadfeste X barnevernsnemnds vedtak om å plassere Anne As i spesialskole.

Barnevernsnemnda må ta stilling til spørsmålet om når vedtaket skal settes i verk. Dersom dette utsettes, må det sørges for at piken kommer i arbeid eller får videre skolegang.»

Etter anmodning av skoleinspektøren traff nemnda i X den 8/4-60 vedtak om å overta omsorgen for 13-åringen Lars. Henvendelsen skyldtes skoleskulk. Lars' evner lå i overkant av hva man vanligvis tar imot på evneveikeskolen, men p.g.a. hjemmemiljøet mente skolepsykologen at Lars ville bli opptatt. Uten å søke kontakt med foreldrene og uten å tilkalle dommer traff nemnda dette vedtak:

«I tillegg til det som framgår av dokumentene som hadde sirkulert, opplyste sekretæren at hun idag hadde hatt oppringning fra Lars' lærerinne, likesom det av en telefonsamtale med frk. NN ved skolepsykologisk kontor var framgått at denne ville konferere med S. off. skole for derved å forsøke å få skolen til å ta imot ham snarest mulig.

Det ble vedtatt:

1. Å overta omsorgen for Lars i henhold til lovens § 16 d, og
2. å gi den nødvendige garanti for eventuelt opphold utenfor hjemmet inntil han kan skaffes plass i spesialskole.»

Nemnda gjorde ikke vedtaket kjent for foreldrene, men ba skolen underrette foreldrene og forklare dem hva vedtaket innebar. Lars kom inn på skolen og 1/7-60 ble han «skrevet ut» av nemndas omsorg.

I september samme år meldte S. offentlige skole at Lars' onkel på foreldrenes vegne hadde bedt om at Lars måtte få komme hjem. Meldingen skjedde til skoleinspektøren sammen med en opplysning om at Lars tross pålegg fra nemnda om det motsatte ble sendt hjem i sommerferien, idet skolen fant det uheldig at han ikke som de andre elevene skulle få komme hjem ved månedslov og ferier. Da han uteble ved skolens begynnelse, måtte han hentes. Skolens styrer skriver bl. a.:

«Såvidt jeg har forstått, er forholdene i hjemmet slik at det var god grunn til å fatte beslutning om at gutten måtte bort på en spesialskole for evneveike. Imidlertid tror jeg ikke det er tvilsomt at hvis gutten får mere støtte i hjemmemiljøet, vil han

klare seg i hjelpeklasse — eventuelt i eksternatskole for evneveike.

Denne støtte måtte gutten i tilfelle få av barnevernsnemnda i X. Kanskje kunne en tilsynsfører, som er interessert i å hjelpe gutten og foreldrene, være løsningen.

Når jeg nå henvender meg til Dem om dette, er det fordi vi har henvist guttens onkel til skolemyndighetene i X og direktoratet for spesialskolene med kravet om at gutten skal være hjemme hos foreldrene.

Lars' oppførsel her på skolen har hele tiden vært utmerket, bortsett fra et forsøk på å rømme hjem like etter ankomsten hit i mai d. å. og uteblivelse ved skoleårets begynnelse.

Når vi har nektet gutten å komme hjem på besøk, er det utelukkende på grunnlag av tilråding fra skolepsykolog NN, skolesøster NN og vår internatassistent.

Det er imidlertid tvilsomt at dette holder hvis foreldrene påstår samværsrett med barnet.

Vi ville derfor være takknemlig om De kunne kontakte barnevernsnemnda i X og forelegge den følgende spørsmål:

1. Vil nemnda påta seg tilsynet med hjemmet slik at gutten kan bo hjemme og gå i hjelpeklasse eller eksternatskole i X?
2. Vil nemnda påta seg tilsyn med gutten når han er hjemme på besøk i feriene og ved månedslov og sørge for at han reiser tilbake til skolen i rett tid?
3. Hvis nemnda ikke kan påta seg noen av disse oppgavene, vil den da treffe avgjørelse om at gutten skal være her så lenge skolen varer uten å reise hjem på besøk i ferier eller under månedslov?»

Den 9. oktober oppsøkte nemndas formann foreldrenes hjem og avga rapport til nemnda. I rapporten forteller formannen at moren hadde et «tomt» blikk, slik at han med en gang skjønnte at hun hadde små evner. Hjemmet var rent og ordentlig, men selv var moren mindre proper. Større samtale kom ikke igang, idet moren begynte å gråte og ba om å få Lars hjem. Faren, Ås, oppsøkte formannen og fortalte om morens fortvilelse over at gutten var borte.

Saken ble tatt opp i møte 23/10-60. Det foreligger ikke protokollert referat i ankedokumentene, men barneverns-

nemndas beslutning er gjengitt i et brev fra nemndas formann til skoleinspektøren. Brevet er datert 27/11:

«Barnevernsmemnda har fra tidligere ikke noe kjennskap til Lars og forholdene i hjemmet utover det som framgår av korrespondansen med Deres kontor våren 1960 i anledning spørsmålet om anbringelse utenfor hjemmet.

Etter at vi mottok skrevet fra S. off. skole, datert 28/9 d. å., har barnevernsmemndas formann avlagt besøk i hjemmet og hatt en samtale med moren der, likesom det har vært gjort henvendelse til bl. a. legehold. (Om dette siste foreligger ingen dok. Forf. anm.)

Sett ut fra et rent barnevernsmemnds standpunkt, og ut fra hensynet til ene og alene Lars, mener barnevernsmemnda at det ikke kan være tvilsomt at det beste for ham må være å fortsette oppholdet i S skole. Barnevernsmemnda fant derfor å måtte besvare med nei spørsmålet i skolens brev om nemnda vil påta seg tilsyn med hjemmet slik at han kan bo hjemme og gå i hjelpeklasse eller eksternatskole i X.

På den annen side kan barnevernsmemnda også godt forstå foreldrene og deres følelser, og at det vil føles kanskje urimelig sårt og hårdt å være avskåret fra enhver kontakt med ham. Etter en del diskusjon kom barnevernsmemnda derfor til, og vil foreslå at Lars får lov å reise hjem til foreldrene på besøk i juleferien. Fra barnevernsmemndas side er dette ment som en prøveordning, og at den uttrykkelige forutsetning må være at han etter ferien reiser tilbake til skolen til fastsatt tid. Hvis så ikke skjer, mener nemnda at det vil være ensbetydende med at framtidige besøk hos foreldrene ikke kan tillates.

Besøk hjemme på månedslovsdager mener barnevernsmemnda foreløpig ikke kan komme på tale.»

Det kan ikke ses at foreldrene var innkalt til dette møtet, eller at vedtaket ble gjort kjent for dem.

I april 62 meldte skolen at man hadde fått Lars inn på yrkesskole for evneveike, og skolen ba nemnda medvirke til at «saken kan bli brakt i orden uten ytterligere opphevelser fra foreldrenes side».

Nemndas sekretær besøkte Lars samme måned og fikk på skolen opplyst at Lars intelligensmessig lå over foreldrene og ville bli en bra arbeidskar.

I august samme år meldte yrkesskolen at Lars ikke var kommet tilbake etter sommerferien, og ba nemnda sørge for at han ble sendt dit da han ville ha godt utbytte av skolegangen. Den 22/8-62 ble faren innkalt til møte den 24/8, men det ble i innkallingen ikke opplyst hva som skulle behandles eller at han hadde høve til å ha en rådgiver med seg. Møtet ble ledet av byfogden etter § 5 i bvl. Det er protokollert:

«Skriv fra U off. skole, dat. 9/8-62 om at Lars ikke er vendt tilbake til skolen etter sommerferien hos foreldrene, og anmodning om barnevernsmemndas bistand i den anledning hadde vært omsendt sammen med barnevernsmemndas dokumenter i saken.

Faren som var innkalt ved brev, møtte ikke.

Etter endel diskusjon hvor bl. a. ble nevnt ønskeligheten av å få en samtale med Lars selv, sa de øvrige medlemmer seg enige i formannens forslag om:

1. Å overta omsorgen for Lars i henhold til lovens § 16 d, og
2. at Lars skal bringes tilbake til U off. skole så snart råd er.»

Melding om vedtaket ble sendt faren den 30/8 med opplysning om ankeadgangen og at anke ikke ville ha oppsettende virkning, idet Lars ville bli avhentet ved politiets hjelp om han ikke var tilbake på skolen innen 2 dager. 8/9 kom gutten tilbake til skolen etter bistand fra politiet.

Faren anket til fylkesmannen og 20/10-62 ble saken avgjort av herr M «etter fullmakt»:

«Det fremgår av sakens dokumenter at bestyrer NN ved S off. skole fikk plass for Lars ved yrkesskolen for evneveike gutter og fulgte ham dit i mai måned d. å. Barnevernsmemnda var blitt anmodet, i brev av 4. april, om å kontakte foreldrene for å få dem motivert for at Lars skulle gå på denne skole.

Faren, herr As, kom til konferanse på barnevernsmemndas kontor 12/4 og på nytt besøk den 13/4. Etter kontorets dagboknotatet samtykket da foreldrene i skolegangen.

U off. skole meddeler barnevernsmemnda i X i brev av 9. august d. å. at Lars ikke er kommet tilbake til skolen etter sommerferien, og ber barnevernsmemnda være behjelpelig med å få Lars tilbake til skolen. Faren ble innkalt til en samtale på nemn-

Uverdige et rettssamfunn konkluderer Gerd Benneche etter å ha gått igjennom protokollene for 29 barnevernsnemnder i 1963.

Barnevernslovens bestemmelser yter ikke tilstrekkelig rettssikkerhet, og verre blir det når praksis ikke engang etterlever loven.

Advokat og journalist Gerd Benneche har gjennom flere år behandlet barnevernsproblemene i dagspresse og i tidsskrifter. Denne boka er ikke noe debattinnlegg. Her er en nøktern og saklig juridisk analyse – men mellom linjene finner De en alvorlig anklage mot de vellykkedes passivitet og likegyldighet overfor samfunnets svakeste medlemmer.

UNIVERSITETSFORLAGET